

विलियम केरी (१७६१—१८३४)

प्रकाशक
ट्याबरनेकल अफ गड मिनिस्ट्रीज
बाह्रबिसे, सिन्धुपाल्चोक,
नेपाल
फोन : ०११-४८९००५
email: togmission@gmail.com

अनुवादक : के. एम. दास
लिपिक : बच्चु गजमेर र शंकर बिश्वकर्मा
टाइपिङ्ग : शंकर बिश्वकर्मा

पहिलो प्रकाशन : वि.सं. २०७० (२०१४ A.D.)
दोस्रो प्रकाशन : वि.सं. २०७६ (२०१९ A.D.)
संशोधन र तेस्रो प्रकाशन : वि.सं. २०७९ (२०२२ A.D.)

Visit us @ www.togmission.com

All our books are freely available on our website.

The contents of this book can be used only for non-commercial purposes.

All rights reserved ©

विषय सूची

विषय	पृष्ठ
१. प्रारम्भिक जीवन र परिवर्तन	५
२. वैदेशिक मिसन सम्बन्धित दर्शन	९
३. विलियम केरी भारतमा	१९
४. श्रीरामपुरको ३ जना	२९
५. बाइबल अनुवादक र समाज सुधारक	३९
६. जीवनको अन्तिम समयहरू	५३

टिप्पणी : १८ - १९ औं शताब्दीको बेलायतको १ पाउन्ड आजको समयमा कति हुन सक्छ भनी अनुमान गर्नु कठिन कुरा भएकोले यो किताबको लागि मात्र त्यति बेलाको १ पाउन्डलाई ऐतिहासिक मुद्रास्फीति दरलाई आधार मानेर आजको समयमा २२० - २३० डलर बराबर अनुमान गरी सबै पैसाका विवरणहरूलाई नेपाली रुपैयाँमा रूपान्तरण गरिएको छ।

धन्यवाद :

हाम्रो ख्रीष्ट येशूको महिमा र विश्वासीहरूको भक्ति वृद्धिको लागि भनी गरिएको यो काम सम्पन्न हुन प्रार्थना र सहयोग गर्ने हरेकलाई हामी धन्यवाद दिन चाहन्छौं। केतु सेकेन्डरी स्कुल बाह्रबिसेलाई पनि, कम्प्युटरसम्बन्धी हरेक सामग्रीहरू प्रयोग गर्ने अनुमति दिएर सहायता गर्नुभएकोमा धन्यवाद दिन चाहन्छौं।

Word of Thanks :

We would like to extend our heartfelt thanks to Mr.Paul Thanasingh of Genesis Books who graciously gave permission to translate the biography of William Carey published by Genesis Books - India.

सन्दर्भसामग्री

1.William Carey - Father of Missions - By : Genesis Books - India

Images of William Carey, Courtesy: Center for Study of the Life and Work of William Carey, D.D. (1761-1834), William Carey University, Hattiesburg, Mississippi, USA.

प्रारम्भिक जीवन र परिवर्तन

विलियम केरी बेलायतको नार्थहुम्टनमा, एडमन्ड र एलिसबेत्को परिवारमा पाँच जना छोराछोरीहरूमध्ये जेठो छोरोको रूपमा सन् १७६१ अगस्ट १७ तारिख जन्मनुभएको थियो। उहाँको बुवा एडमन्ड केरी गाउँको स्कूलमा शिक्षकको काम गर्नुहुन्थ्यो, र स्थानीय मण्डलीमा सेवा पनि गर्नुहुन्थ्यो। विलियम बाल्यकालदेखि नै चराचुरुङ्गी, घरपालुवा जनावरहरू र बोटबिरुवाहरूप्रति निकै मोहित हुनुहुन्थ्यो। उहाँले विज्ञान, इतिहास र समुद्री यात्राहरूसम्बन्धी किताबहरू पढ्नुहुन्थ्यो। उहाँ १२ वर्षको हुँदा नै ल्याटिन भाषाको व्याकरणमा सिपालु हुनुहुन्थ्यो।

विलियम उग्र दरिद्रतामा हुर्किनुभएको थियो। उहाँको बुवाले उहाँलाई उच्च विद्यालयमा पढाउन सक्नुभएन, उहाँ उत्कृष्ट प्रतिभा भएको विद्यार्थी हुनुभए तापनि विद्यालय छोड्नुपरेको थियो। उहाँ १६ वर्षको हुँदा जुत्ता सिलाउने काम सिक्नको लागि क्लर्क निकोलसको पसलमा बस्नुभयो। पसलमा उहाँसँगै त्यहीँ काम सिक्नको लागि जोन वार भन्ने एक जना पनि बस्नुभएको थियो। जुत्ता सिलाउने काम गर्दा जोन र विलियम दुवैले सधैं धर्मसम्बन्धी कुराहरूको छलफल गर्नुहुन्थ्यो। जोनचाहिँ डिस्सेन्टर्स (Dissenters) भन्ने सम्प्रदायको व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो। तिनीहरू परमेश्वरलाई अझै गहिरो रूपमा गम्भीरतासाथ आराधना गर्नुपर्छ र खोज्नुपर्छ भन्ने धारणाले एङ्ग्लिकन (Anglican) सम्प्रदायबाट छुटेर आएकाहरू हुन्। सुरुका समयहरूमा विलियमले यो डिस्सेन्टर्स सम्प्रदायका मानिसहरूलाई घृणा गर्नुहुन्थ्यो, तर जोनको व्यवहारलाई नजिकबाट हेरेर उहाँको त्यो विचार बदलियो। हेक्केल्टन (Hackelton) मा डिस्सेन्टर्सहरूद्वारा सञ्चालित प्रार्थना सभामा सहभागी हुन जोनले दिएको निमन्त्रणालाई विलियम केरीले स्वीकार गर्नुभयो।

विलियमले एक पल्ट आफूलाई चाहिएका सामानहरू किन्नको लागि आफ्नो मालिकको पैसालाई प्रयोग गर्नुभएको थियो, र त्यसलाई लुकाउनको लागि झूट

केरी जुता कारखानामा

बोल्नुभएको थियो। उहाँको मालिकले उहाँलाई शङ्का गरेर यथार्थ कुरा थाहा पाउन छानबिन गर्नुभयो। उहाँ आफ्नो घर फर्किँदा परमेश्वरले आफूलाई क्षमा दिऊन्, र आफ्नो नाममा लागेको कलङ्क हटाइदिऊन् भनी बिन्ती गर्नुभयो। तर भोलिपल्ट उहाँको मालिकले सत्य पत्ता लगाउनुभयो, र विलियमलाई चोर ठहराउनुभयो। त्यसको भोलिपल्ट भएको एउटा उपवास प्रार्थना सभामा परमेश्वरले आफूलाई क्षमा दिऊन्, र झूट बोल्ने बानीबाट छुटकारा दिऊन् भनी विलियमले बिन्ती गर्नुभयो। त्यसपश्चात् उहाँले कहिल्यै झूट बोल्नुभएन।

विलियमले भन्नुभएको थियो, “म आइतबारको दिनमा ३ ओटा मण्डलीहरूका सेवामा बस्थेँ, साथै बेलुकी प्रार्थना सभामा पनि सहभागी हुन्थेँ।” विलियम र उहाँको सहकर्मी जोन र उहाँका साथीहरू मिलेर हेक्केल्टन गाउँमा एउटा डिस्सेन्टर्स सम्प्रदायको मण्डली स्थापना गर्नुभयो।

१८ वर्षको उमेरमा विलियमले, आफ्नो छिमेकी गाउँमा भएको सन्त विलियम ल(William Law)का नियमहरूलाई पछ्याउने एउटा धार्मिक मानिसको सङ्गतको खोजी गर्नुभयो। त्यो व्यक्तिसँग कुराकानी गर्दा आफू पाप गरेर अपराधी भएको छु भन्ने गहिरो सोचले विलियमलाई समात्यो। केरी भन्नुहुन्छ, “मैले आफू नष्ट भएको र सहायताविहीन भएको महसुस गरेँ, क्षमा र उद्धार दिने येशू ख्रीष्टमाथि विश्वास राखेँ।”

विवाहः

३ वर्षपछि उहाँको मालिक क्लर्क निकोलस बिलुभयो, र विलियम अर्को एउटा जुत्ता बनाउने मानिस श्रीमान् टि.ओल्ड (T.Old) कहाँ हेक्केल्टन बजारमा काम गर्न जानुभयो। यहाँ श्रीमान् टि.ओल्डकी बहिनी डोरतीसँग (Dorothy) परिचित हुनुभयो। डोरतीले विवाह गर्न विलियमलाई प्रस्ताव राखिन्, उनी विलियमभन्दा पाँच वर्ष जेठी थिइन्, र त्यो मात्र नभएर लामो समयदेखि एउटा मानसिक रोगी पनि थिइन्। विलियमलाई यो कुरा विवाह गर्नुअघि थाहा थिएन। उहाँले विवाह गर्नको लागि समर्थन दिनुभयो, त्यो एउटा अन्धो निर्णय थियो। नमिलेको जोडीको बीचमा भएको त्यो विवाह एउटा शोकको कथा बन्न पुग्यो। विलियमले सुसमाचारलाई विश्वको पल्लो छेउसम्म लाने इच्छा गर्नुहुन्थ्यो, तर डोरतीले आफ्नो गाउँभन्दा बाहिरको कुरालाई कल्पना नै गर्न सक्दैन थिइन्। धर्मशास्त्रलाई विश्वभरि बोल्ने हरेक भाषामा अनुवाद गर्ने इच्छा विलियमलाई थियो भने डोरतीले अङ्ग्रेजी भाषा नै पढ्न सक्दैन थिइन्।

त्यो विवाहको बारेमा उहाँको जीवनी लेखक जर्ज स्मिथले (George Smith) यसो भन्नुभएको थियो, “डोरतीको मानसिक रोगलाई मध्यनजर गरेर हेर्दा कहिल्यै पनि कुनै पनि सेवक, मिसनरी र विद्वान्ले यस्तै दयालाग्दो जीवनसाथी पाएको थिएन, तरै पनि उहाँको श्रीमान्ले बीस वर्षभन्दा बढी प्रेमसाथ उहाँलाई इज्जत दिनुभएको थियो”। (यद्यपि डोरतीले गरेका बलिदानहरूलाई पनि तुच्छ ठान्न मिल्दैन।)

विवाह पछिको जीवनः

एक वर्षपछि मिस्टर टि.ओल्ड बिलुभयो। विलियम केरीले उहाँको व्यापारको जिम्मा लिनुभयो, र ओल्डकी श्रीमतीको वास्ता पनि गर्न थाल्नुभयो।

केरीको घर

उहाँहरूको परिवारमा एउटी छोरी जन्मिदा उहाँहरू धेरै खुसी हुनुभयो। तर केही

समयभित्र नै गाउँभरि फैलिएको मलेरिया ज्वरोले त्यो नानी बित्यो। त्यो कुराले विलियमकी श्रीमती डोरतीलाई तहसनहस पान्यो, र तिनी साह्रै निराश भइन्। विलियम आफै पनि मलेरिया ज्वरोमा पर्नुभयो, र त्यो ज्वरोले उहाँको तालु पूरै खुइलियो, र जीवनभरि नै उहाँ तालु खुइलिएको अवस्थामा जिउनुभयो। त्यति बेला अमेरिकामा भएको युद्धले उहाँको जुत्ता व्यापारलाई यति असर पान्यो, कि उहाँले पुरानो जुत्ता किनबेच गर्नुपर्ने तल्लो दर्जाको काम गर्न बाध्य हुनुभयो। उहाँले आफ्नो पसलको अगाडि 'यहाँ पुरानो जुत्ता किनबेच गरिन्छ' भनी बोर्ड राख्नुभयो।

विलियम केरीको कक्षा कोठा:

योचाहिँ प्रख्यात अक्सफोर्ड अथवा क्याम्ब्रिज विश्वविद्यालय होइन, तर एउटा सानो जुत्ता सिलाउने कोठा थियो। विलियम यहाँ बसेर जुत्ताहरू बनाउँदा ग्रीक, हिब्रू र आफूले जति वटा भाषा सिक्न सक्छ त्यो सबै सिक्नको लागि अध्ययन गर्नुहुन्थ्यो। जर्ज स्मिथले भन्नुभएको थियो, "उहाँले वरिपरि भएका पास्टरहरूको सहायताद्वारा किताब ल्याएर हेक्केल्टनमा (Hackelton) भएको आफ्नो जुत्ता सिलाउने कोठामा बसेर हिब्रू भाषा सिक्नुभयो।"

वैदेशिक मिसन सम्बन्धित दर्शन

केरी बाल्यकालमा कोलम्बस (Coloumbus) प्रति धेरै नै मोहित हुनुभएको थियो। यतिसम्म कि उहाँका साथीहरूले उहाँलाई कोलम्बस भनी बोलाउँथे। उहाँ विभिन्न देश र त्यहाँका भाषाहरू र यात्राहरूप्रति धेरै आकर्षित हुनुहुन्थ्यो। उहाँको जीवन परिवर्तनपछि उहाँको त्यो मोहलाई पवित्र आत्माले सुसमाचार प्रचार नगरिएका देशहरूमा सुसमाचार लाने उद्देश्यको रूपमा उच्च पारिदिनुभयो। उहाँको उद्देश्य कप्तान कुकका यात्राहरूको बारेमा पढ्दा अझै बलियो रूप लिन थाल्यो; जुता बनाउने कोठामा काम गरिरहँदा त्यो अझै आगो भएर उहाँको हृदयमा बल्न थाल्यो। यो कुरालाई विलबेरफोर्स (Wilberforce) ले पछिका समयहरूमा मण्डलीको सभामा बताउँदा, “एउटा गरिब जुता सिलाउने व्यक्तिले गरेका हिन्दुहरूलाई आफ्नै भाषामा धर्मशास्त्र दिने निर्णयभन्दा अरू कुनै उत्कृष्ट विचार हुन सक्दैन।” उहाँको यो कुरा प्रचार र सामूहिक प्रार्थना सभाहरूमा पनि प्रकट हुन्थ्यो। विलियम २० वर्षको हुँदा उहाँकी दिदीले यसो भन्नुभएको थियो, “उहाँ विचार मग्न हुन थालेका समयहरूदेखि नै उहाँलाई सधैं नै अन्यजातिहरूको देश र दास व्यापारले प्रभाव पारेको थियो। आफ्नो पारिवारिक अथवा सामूहिक प्रार्थनामा सहभागी हुँदा उहाँले यी कुराको लागि प्रार्थना नगरेको मैले कहिल्यै देखेको थिइनँ।”

मोल्टनमा पास्टरीय सेवामा नियुक्ति (सन् १७८५):

उहाँको विवाह पछिको ३ वर्षसम्म विलियम ४-५ ठाउँहरूमा प्रचार गर्न हिँडेर जानुहुन्थ्यो। कुनै ठाउँहरूमा २३ किलोमिटरसम्म पनि हिँड्नुपर्थ्यो। अचानक मोल्टनमा भएको ब्याप्टिस्ट मण्डलीले उहाँलाई आफ्नो मण्डलीको पास्टर हुन अनुरोध गर्‍यो। त्यो मण्डलीले आफूलाई तलबको रूपमा महिनाको १० पाउन्ड मात्र दिन सक्छ भन्ने यथार्थ थाहा हुँदाहुँदै पनि उहाँले त्यो अनुरोधलाई स्वीकार गर्नुभयो, जुन पैसा उहाँलाई कपडा किन्न मुस्किलले पुग्थ्यो। अपुग पैसाको लागि जुता बनाउने कामलाई नै निरन्तरता दिइरहनुभयो।

केरी आफ्नो जुता सिलाउने कोठामा

उहाँको मोल्टनमा भएको सेवकाईले उहाँलाई त्यो मण्डलीसँग नजिक सम्बन्धमा भएको ब्याप्टिस्ट पास्टर एसोसिएशनसँग नजिक सम्बन्धमा ल्यायो। जहाँ उहाँ एसोसिएशनको सचिव एनड्र्यू फुल्लरसँग (Andrew Fuller) परिचित हुनुभयो। पहिलो पटक विलियमको प्रचार सुन्दा फुल्लर धेरै नै प्रभावित हुनुभयो, र उहाँहरूको बीचमा घनिष्ठ सम्बन्ध सुरु भयो, त्यो उहाँहरूको जीवनभर रहिरह्यो। यो सम्बन्ध लुथर, मेलन्थन र वेस्ली दाजुभाइहरूको बीचमा भएको सम्बन्धजस्तै थियो।

मोल्टन मण्डलीमा जानुभएको फुल्लरले विलियम केरीको बारेमा यसो भन्नुभएको थियो, “मण्डली परिवार थोरै र गरिब अवस्थाको भएको कारण आफ्नो परिवार पाल्नको लागि उहाँले आफ्नो पहिलाको व्यापारलाई निरन्तरता दिइरहनुभएको थियो। तापनि उहाँको मनचाहिँ अझै नयाँ भाषाहरू सिक्नुमा र सकेसम्म आवश्यक पर्ने सबै सीपहरू सिक्नुमा केन्द्रित भएको थियो। मलाई याद छ, म एक चोटि उहाँले काम गर्ने कोठाभित्र गएको थिएँ, त्यहाँ एउटा ठूलो मानचित्र भित्तामा झुण्ड्याएको थियो, र त्यसमा थुप्रै कागजहरू उहाँले टाँस्नुभएको थियो। ती कागजहरूमा उहाँले थाहा पाउनुभएको हरेक देशको लागि एउटा ठाउँ छुट्याएर त्यसभित्र त्यो देशसम्बन्धी उहाँले प्राप्त गर्नुभएको जानकारी जस्तै: जनसङ्ख्या, धर्म आदि कुराहरू लेखिराख्नुभएको थियो।”

वैदेशिक मिसन:

सन् १७८६ नार्थआम्टनमा भएका पास्टरहरूको भेलामा अध्यक्ष मिस्टर रइल्यान्डले छलफलको लागि कुनै नयाँ विषयको प्रस्ताव राख्न अनुरोध गर्नुभयो। कुनै जवाफ नआएको अवस्थामा अन्तमा विलियम केरी उठ्नुभयो, र अनियन्त्रित उत्साहसहित भन्नुभयो, “सबै जातिहरूलाई सिकाऊ भनी प्रेरितहरूलाई दिएको आदेश, त्योसँग दिएको प्रतिज्ञासाथ उहाँहरूपछिका सेवकहरूमाथि पनि संसारको अन्तसम्म लागू हुँदैन र !” तुरुन्तै वृद्धावस्थामा भएको अध्यक्ष रइल्यान्डले हप्काएर भन्नुभयो, “जवान मानिस, बस। परमेश्वरले आफूलाई इच्छा भएको बेलामा तिम्पो र मेरो सहायताविना नै अन्यजातिहरूलाई विश्वासमा डोऱ्याउनुहुन्छ।” विलियमले योभन्दा अघि यो विषयलाई खुलस्त रूपमा सबैको अगाडि बोल्नुभएको थिएन, एक छिनको लागि साह्रै शर्ममा परेको महसुस गर्नुभयो। यो घटनाले विलियम र त्यति बेलाको अरू पास्टरहरूको बीचमा भएको भिन्नता देखाउँछ। तर उहाँको नजिकको साथी फुल्लरले चाहिँ उहाँप्रति सहानुभूति देखाउनुभयो, र धेरै कुराहरूद्वारा उत्साह दिएर लक्ष्यलाई पढ्छ्याउनु भनी भन्नुभयो।

फुल्लरद्वारा उत्साहित हुनुभएको विलियमले आफ्नो मनमा भएको अन्ताराष्ट्रिय मिसनसम्बन्धी पर्चाहरू लेख्न थाल्नुभयो। पर्चाको शीर्षकचाहिँ, “अन्यजातिहरूको उद्धारको लागि आफ्नो स्रोतलाई प्रयोग गर्नुपर्ने ख्रीष्टीय दायित्वसम्बन्धी एउटा खोजतलास।” पर्चा लेख्ने क्रममा उहाँ काममा यति तीव्रतासाथ लाग्नुभएको थियो, कि उहाँले आफ्नो व्यवसायमा समय दिन सक्नुभएन। पर्चा पूरा नभएसम्म केरी र उहाँको परिवार बारम्बार खाली पेटमा सुत्न जानुपर्थ्यो। जब उहाँले यो काम पूरा गर्नुभयो परमेश्वरको वास्ताद्वारा ठीक समयमा छपाई खर्चको लागि ब्रिमिङ्घमबाट दस पाउन्डको भेटी आयो।

त्यो पर्चामा विलियमले संसारमा भएका विभिन्न देशहरूको धार्मिक अवस्था, बितेका समयहरूमा भएका कामहरूको सफलता र अझै गर्न सक्ने कामहरूको व्यावहारिकताको बारेमा लेख्नुभएको थियो। “किनकि यहूदी र अन्यजातिमा केही भेद छैन....र कसैले नपठाईकन मानिसहरूले कसरी सुन्ने?” (रोमी १०:१२-१५) भन्ने रोमीहरूलाई लेख्नुभएको पत्रमा भएको पावलको निष्कर्षलाई

राखेर अन्त गर्नुभयो। यो पर्चामा ख्रीष्टले चेलाहरूलाई दिनुभएको आदेशले आज हामीहरूलाई पनि बाँधेको छ भन्ने कुरालाई प्रमाणित गर्नुभयो, र मोराभि (Moravian) मिसनरी कामहरू र श्रीमान् जोन वेस्लीले वेस्ट इन्डिजमा गरेका कामहरूको समीक्षा गर्नुभयो। विश्वलाई चार भाग (युरोप, एसिया, अमेरिका, अफ्रिका) मा विभाजन गर्दै उहाँले प्रत्येक देशलाई क्षेत्रफल, जनसङ्ख्या र धर्मको विवरणसहित सूचीमा राखेर (सन् १७८६) विश्वको वर्तमान अवस्थाको निरीक्षण गर्नुभयो।

त्यसपश्चात् उहाँले अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचार लैजानुमा भएका ५ वटा बाधाहरूलाई यसरी हटाएर देखाउनुभयो, जसलाई उहाँका समकालीनहरूले अगाडि राखेका थिए।

“ १) आफ्नो ठाउँबाट रहेको दूरी :

व्यापार गर्ने संस्थाहरू पैसा कमाउनको लागि त्यति टाढा नचिनेका देशहरूमा असभ्य मानिसहरूको बीचमा जान सक्छ भन्ने, हामीले किन उनीहरूमाथि दया देखाएर तिनीहरूको अनन्त भलाइ खोज्न जानुहुँदैन?

२) तिनीहरूको असभ्यता :

जसले ऐसआरामलाई प्रेम गर्छ त्यसले अरूको भलाइको लागि आफू अष्टयारो परिस्थितिमा परेको चाहँदैन। प्रेरितहरू सुसमाचार लिएर असभ्य जर्मनीहरू, युरोपेलीहरू र ज्यादै असभ्य बेलायतीहरूको बीचमा आउनुभएको थियो। उहाँहरूले प्राचीन कालमा विभिन्न देशमा भएका अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचार ल्याउन तिनीहरू सभ्य हुनको लागि पखिर्नरनुभएको थिएनन्। हाम्रा सह-प्राणीहरू जसका प्राणहरू अमर छन्, जो हामी जस्तै नै परमप्रभुको राज्यमा प्रचार, लेख र अभ्यासद्वारा उद्धारकर्ताको नामको महिमा ल्याउन सक्छन्, उनीहरू अज्ञानता र असभ्यताले घेरिएका छन् भनी सुनेर पनि हामी इसाईहरू चुप रहनु? के सुसमाचारको फैलाइ उनीहरूमा सभ्यता ल्याउने एउटा सक्षम माध्यम हुँदैन र? राता भारतीहरूको बिचमा एलियट, ब्राइनेर्ड र अन्य यस्ता मानिसहरूका कामहरूले केही हदसम्म यस्तो परिणाम ल्याएको थियो भनी हामीलाई थाहा नै छ ।

३) मारिने खतरा :

यो यथार्थ हो, जान तयार हुने हरेकले आफ्नो जीवनलाई जोखिममा राखेर नै जानुपर्ने हुन्छ र कुनै मानिससँग सल्लाह लिनुहुँदैन। कामको महत्त्व, ख्रीष्टीय कर्तव्य र मरिरहेका मानिसहरूको आवाजले उच्च स्वरमा हामीलाई पावल र बारनाबास जसरी जानको लागि बोलाइरहेको छ ।

४) जीवनको अत्यावश्यक कुरा पाउनुमा भएको समस्या :

कसैले युरोपेली खानेकुरा पाउन नसक्ला, तर त्यहाँका बासिन्दाले पाउने खानेकुराहरूचाहिँ पाउँछन्। सबैभन्दा मुख्य कुरा एउटा सेवकको जीवनचाहिँ आफ्नो होइन, तर ऊ परमेश्वरको हो। ऊ परमप्रभुको काममा लागेको छ र आफ्नो इच्छा, आफ्नो उद्देश्य वा आफ्नो हित खोज्नु हुँदैन। परमेश्वरले उसलाई जहाँ पठाउनुहुन्छ त्यहाँ जानुपर्ने हुन्छ। यथार्थमा ऊ आफ्ना साथीभाइहरू, ऐसआराम, उसका सबै सुविधाहरूबाट बिदा लिएर आफ्नो मालिक र प्रभुको काममा ज्यादै दुःख भोग्न तयार भएर खडा हुन्छ। असल वातावरण, साथीहरू, ऐसआराम भन्ने कुराको चाहना गर्नु एउटा सेवकलाई सुहाउँदैन तर उसले मानिसहरूबाट हुने दुर्व्यवहार, घृणा, साथीको रूपमा प्रकट हुने छली मानिसहरू, निराशा ल्याउने झ्यालखानाहरू, सतावट, असभ्य समाज, दयनीय वासको व्यवस्था, भोक र प्यास, नाङ्गोपन, पीडा, कडा परिश्रम र थोरै सांसारिक उत्साह यी कुराहरूको आशा राखेर नै जानुपर्ने हुन्छ।

५) भाषाहरू बुझ्न नसक्ने :

केही समयसम्ममा अनुवादकहरूको सहायता लिनुपर्छ। मिसनरीहरूमा धैर्यता हुनुपर्छ, स्थानीय बासिन्दाहरूसँग घुलमिल गरेर तिनीहरूको भाषा सिक्नुपर्छ, यो सत्य हो कि एक वा दुई वर्षभित्र भाषा सिक्नको लागि असाधारण क्षमताको आवश्यक पर्दैन। ”

उहाँले यसरी अन्त गर्नुभएको थियो, “एउटा मिसनरी यस्तो व्यक्ति हुनुपर्छ, जसको हृदय आफ्नो काममा केन्द्रित भएको हुन्छ, र ऊचाहिँ गम्भीरतासाथ भक्ति गर्ने, दृढताको आत्मा भएको व्यक्ति हुनुपर्छ।” यो सत्य हो कि सबै इनामहरू अनुग्रहको कारण मात्र हो, तापनि त्यसले उत्साहित बनाउँदैन।

परमेश्वरको कामको लागि आफैलाई सम्पूर्ण रूपमा समर्पण गरेको पावल र एलियट अनि ब्राइनेर्ड साथै अरू यस्ताहरूलाई पखिर्हेको धन कति ठूलो होला? र कटनी कति महान् होला? असङ्ख्य अन्यजातिहरू त्यसको तुलनामा थोरै भएका बेलायतीहरू जसको परिश्रमद्वारा ती अन्यजातिहरूले परमेश्वरको ज्ञान पाए; यी सबै एकसाथ स्वर्गमा खडा हुँदा त्यो कति रमाहटको समय हुन्छ होला? यस प्रकारको आनन्दको मुकुट निश्चय नै ग्रहणयोग्य छ। ख्रीष्टको राज्य फैलाउनको लागि हामी आफैलाई आफ्नो पूरा शक्तिसहित अर्पण गर्नु निश्चय नै लाभदायक छ।

सन् १७९२ मे ३१ तारिख ब्याप्टिस्ट एसोसिएशनको सभा फेरि भएको थियो, यो पटकचाहिँ नटिन्नाममा भएको थियो। विलियमले लेख्नुभएको 'खोजतलास' पर्चा छापेर बिक्रीको लागि ढोकामा राखिएको थियो। विलियमले यशैया ५४:२-३ पदबाट विधवा भएकी मण्डलीको पाल तन्केर सबै जाति र सबै देशका मानिसहरूलाई आफ्नो बनाउञ्जेलसम्म तन्किनुपर्ने दर्शनको बारेमा प्रचार गर्नुभएको थियो। यहाँबाट विलियमले एउटा सिद्धान्तलाई अगाडि ल्याउनुभयो :

“परमेश्वरबाट महान् कुराको लागि आशा गर,

परमेश्वरको लागि महान् काम गर्न प्रयत्न गर ।”

परमेश्वरको लागि आफूले कुनै पनि महान् कुरा नगरेको असफलतालाई गहिरो रूपमा उपस्थित भएको सबैले महसुस गरेका थिए। त्यो यति प्रभावकारी सन्देश थियो, त्यहाँ उपस्थित हुनुभएको अध्यक्ष रइल्यान्डले भन्नुभएको थियो, “भेला भएका सबै मानिसहरू, इस्त्राएलीहरू बोकीममा रोए (न्यायकर्ता २:१-४) जसरी रुनुभएको थियो भने पनि म चकित हुँदिन थिएँ।” सेवा सकिसकेपछि फुल्लर आफै पनि भयभीत हुनुभएको थियो। अध्यक्ष रइल्यान्ड पनि मौन रहनुभयो, र सेवकहरू त्यहाँबाट जान थाले। विलियमले फुल्लरको हात समातेर बिन्ती गरेझैं भन्नुभयो, “फेरि यी सबैपछि पनि तपाईंले केही गर्नुहुन्न?” फुल्लरले नाइँ भन्न सक्नुभएन। तुरुन्तै अर्को पास्टरीय सभाको लागि केटरिङ (Kettering) मा भेला भई ब्याप्टिस्ट सोसाइटी फर प्रोपगेटिङ द गोस्पेल अमोङ द हिदन (Baptist Society for Propagating the Gospel among the Heathen) भनिने संस्था स्थापना गर्नुबारे छलफल गर्ने निर्णय भयो।

संस्थाको उद्घाटन :

४ महिनापछि सन् १७९२ अक्टोबर २ तारिखमा १२ जना सेवकहरू र एक जना ब्रिष्टल कलेजको विद्यार्थी यो योजनाको बारेमा छलफल गर्न भिडो वालिसको पाहुना कोठामा भेला भए। अहिले भेला भएका मानिसहरूमध्ये आधा मानिसहरू पनि उहाँले पहिले प्रचार गर्नुभएको सभामा भेला भएका थिएनन्। विलियमले फेरि सबै कुरा सुरुदेखि नै गर्नुपर्ने भयो। उहाँले तिनीहरूलाई चुनौती दिएर भन्नुभयो, “मोराभिहरूले (Moravian) के गर्दैछन् हेर्नुहोस् र त्यसमध्येमा कुनै हाभ्रै बेलायतका मानिसहरू पनि छन्, तिनीहरू प्रायजसो कालिगडहरू र गरिबहरू हुन्। हामी ब्याप्टिस्टहरूले केही कोसिस गर्न सक्दैनौं?” तिनीहरू काम सुरु गर्न सहमत भए। तिनीहरूलाई, आफूले कति दिन सक्छ भन्ने कुरा लेखेर दिनु भनी माग्नुभयो। अन्तमा उठेको रकम १३ पाउन्ड भएको थियो। तल दिएको निर्णयको प्रस्ताव राख्दा सबै जना एकै मनको भएर सहमत भए।

१. अन्यजातिहरूका बीचमा सुसमाचार फैलाउन पूर्ण प्रयास गरिने।
२. संस्थाको नाम ‘ब्याप्टिस्ट सोसाइटी फर प्रोपगेटिङ द गोस्पेल अमोड द हिदन’ रहने।
३. यसलाई चाहिएको कोष जम्मा गर्ने व्यवस्था सुरु गर्ने।
४. हरेक व्यक्ति जसले १० पाउन्ड एकै चोटि दिन्छ अथवा १० सिलिङ ६ पेन्स वार्षिक रूपमा दिन्छ त्यो व्यक्तिलाई संस्थाको सदस्यको रूपमा मानिने।
५. अध्यक्ष रइल्यान्ड, रेनोल्डहग, विलियम केरी, जोन सट्किल्फ र एनड्र्यू फुल्लर सबै भएको समिति बनाइने र त्यसमा तीन जनालाई अधिकार दिएर संस्थाको कामलाई पूरा गर्ने।
६. रेनोल्डहग कोषाध्यक्ष र एनड्र्यू फुल्लर सचिव हुने।

प्रतिज्ञा गरिएको भेटी नार्थआम्टनमा सन् १७९२ अक्टोबर ३१ तारिखमा हुने सभामा सबैले बुझाउने र त्यति बेला उपस्थित हुनेहरूको बीचबाट सदस्यहरू छानिने।

जग यसरी बसालिएको थियो। सेवकहरू सबै योग्यता भएका व्यक्तिहरू थिएनन्, र बेलायती मण्डलीको कार्यकर्ता पनि थिएनन्, तर परमेश्वरले गरिब

मानिसहरूलाई पृथ्वीको पल्लो छेउमा सुसमाचार सुनाउन पठाउँदै हुनुहुन्छ। यो खबर फैलाउँदा सबैले उहाँहरूलाई गिल्ला गरे, सबै थोरै आशासहित तिनीहरूबाट टाढा रहे, तिनीहरूले उहाँहरूलाई इज्जत दिएनन्। २ हजार वर्ष अगाडि मानिसहरूले येशूलाई 'यिनी सिकर्मीको छोरा होइन र !' भनी गिल्ला गरेका थिए, अहिले पनि "बेलायतले एउटा जुत्ता सिलाउने व्यक्तिलाई संसार परिवर्तन गर्न पठाएको छ" भनी गिल्ला गरे।

संस्थामा प्रश्न यो थियो कि विश्वको कुन भागमा भएका अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचारको लागि खुला बाटो छ? धेरै वर्ष अघि कलकत्तामा काम गर्न गएको चिकित्सक जोन थोमस फर्किँदा संस्थाका सदस्यहरूको मन भारततिर केन्द्रित भयो। उहाँ भारतमा आउँदा त्यो देशका मानिसहरू मूर्ति पूजामा बाँधिँएको देखेर उहाँको हृदय व्याकुल भएको थियो, र उहाँले ख्रीष्ट चिनाउनको लागि नयाँ करारलाई बङ्गाली भाषामा अनुवाद गर्न प्रयत्न गर्नुभयो, र उहाँ पैसा जम्मा गर्नको लागि बेलायत फर्कनुभएको थियो। संस्थाबाट मिस्टर थोमसलाई आफूसँग मिलेर काम गर्न निमन्त्रणा साथै सके भने भारतमा सेवा गर्न एक जना साथी पनि खोज्न अनुरोध गरियो। उहाँको सहकर्मी हुनलाई विलियम केरीले तुरुन्तै सहमति दिनुभयो। फुल्लरले भन्नुभएको थियो, "भारतमा एउटा सुनको खानी छ, तर त्यो झन्डै पृथ्वीको केन्द्रको गहिराइ जत्तिको गहिराइमा छ जस्तो देखिन्छ; गहिराइमा जानको लागि कसले साहस गर्छ?" विलियमले तुरुन्तै "म त्यो गहिराइमा जानलाई साहस गर्छु" भनी भन्नुभयो, र समितिलाई अँल्याउँदै फेरि भन्नुभयो, "तर याद गर्नुहोस्, तपाईंहरूले डोरी समातिदिनुपर्छ।" समितिका सदस्यहरूले मृत्युले नछुट्याएसम्म त्यो गर्ने प्रतिज्ञा गर्नुभयो।

यसरी नै विलियम केरी र जोन थोमस भारतको लागि मिसनरीको रूपमा अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचार लैजान नियुक्त भए। अब संस्थाले ती मिसनरीहरूलाई पठाउन चाहिएको कोष जम्मा गर्न थाल्यो। भारत जान चाहिएको रकम फुल्लरको प्रयासद्वारा र दुई जना मिसनरीहरूको प्रचार यात्राद्वारा जम्मा हुन थाल्यो। यस्तो एउटा यात्रामा हुँदा नै विलियमले हल (Hull) भन्ने ठाउँमा एउटा पत्रिकाको सम्पादक र छपाइमा अनुभव भएको व्यक्ति विलियम वार्ड (William Ward) लाई भेट्नुभयो। विलियम केरीले उहाँलाई

भन्नुभयो, “प्रभुले हामीलाई आशिष् दिनुभयो भने धर्मशास्त्र छाप्नको लागि हामीलाई छपाइ काम गर्ने व्यक्तिको आवश्यकता हुनेछ, म आशा गर्छु, तपाईं पछि भारतमा आउनुहुनेछ।” (विलियम वार्ड ५ वर्षपछि त्यसरी नै जानुभयो।) विलियम केरी भारत जान तयार हुँदा फुल्लरले लेख्नुभएको, “तिमीले नजर राख्नुपर्ने लक्ष्यहरू, तिमीले हिँड्नुपर्ने दिशा, तिमीले सामना गर्नुपर्ने कठिनाइहरू र तिमीले आशा गर्न सक्ने इनामहरू।” भन्ने ४ वटा विषयहरूलाई पढेर धेरै उत्साहित हुनुभयो।

विलियमको ठूलो परीक्षा उहाँकी श्रीमती उहाँसँग जान इन्कार गर्ने कुरामा थियो। उहाँको छोरा फेलिक्स (Felix) उहाँसँग जान तयार भए। विलियम आफ्नी श्रीमती र बच्चाहरूलाई छोडेर जेठो छोरो फेलिक्सलाई मात्र साथमा लिएर भारत जान निस्कनुभयो।

त्यति बेलाका समयहरूमा भारतलाई इस्ट इन्डियन कम्पनीले शासन गरिरहेको थियो, र सरकारी सेवामा नरहेको युरोपेलीहरू भारतमा आउने अनुमति पाउँदैन थिए। तिनीहरूलाई त्यसै गर्नुपरेमा छुट्टै अनुमति-पत्रको आवश्यक पर्थ्यो। मिसनरीहरूको कामले गर्दा भारतीयहरू रिसाउन सक्ने र आफ्नो व्यापारमा हानि हुन सक्ने सम्भावना देखेर यी मिसनरीहरूलाई कम्पनीले त्यहाँ आउने अनुमति-पत्र दिएन। थोमस चिकित्सकको रूपमा दुई पटक यात्रा गर्नुभएको जहाजको कप्तानले उहाँहरूलाई अनुमति-पत्रविना नै लान तयार हुनुभयो। यात्राको शुल्क तिरेर उहाँहरू जहाजमा भएको बेलामा अनुमतिविना कुनै पनि यात्रीलाई नलाने चेतावनी चिठीमार्फत कप्तानले प्राप्त गरे।

विलियमले आँसुसहित भारत जाने जहाज आफूहरूलाई छोडेर गएको हेरिरहनुभयो। तरै पनि परमेश्वरले आफ्ना सेवकहरूको लागि कुनै एउटा बाटो खोल्नुहुन्छ भन्ने दृढ विश्वाससहित आफ्ना सामानहरूलाई पोर्टमउथ (Port Mouth) मा छोडेर थोमससँग लण्डन जानुभयो। यो सबै नपुगे जसरी विलियमकी श्रीमती डोरतीले विलियमलाई छोरो जन्मेको खबर दिन एउटा चिठी पठाइन्, यो कुराले विलियम फर्कनुहुन्छ भनी उनले आशा गरिन्। विलियमले उत्तर लेख्नुभयो, “सकुशल छोरो जन्मेको तिम्रो खबर पाएँ, यो साँच्चै नै खुसीको कुरा हो। मेरो यहाँको वास धेरै दुःखदायी र अप्ठ्यारो छ,

तापनि म यसमा परमेश्वरको भलाइ देख्दछु। मेरो मनको अवस्था के छ भनी तिमी जान्न चाहन्छौ? यो सारा संसार मेरो भएको भए पनि तिमी र नानीहरू मसँग हुनको लागि ती सबै कुरा म सितैमा दिन्छु, तर अरू सबै कुरालाई पछि पार्ने गरी कामप्रतिको कर्तव्य धेरै बलियो छ, फर्केँ भने ममा आत्मग्लानि भएको अवस्थामा मात्रै फर्किन सक्छु।.....म तिमीलाई धेरै माया गर्छु भन्ने कुरामा निर्धक्क हुनू।”

लण्डनमा विलियम थोमससँग होटलमा खाजा खान जानुभएको थियो। त्यहाँको कामदारले भारत जान लागेको एउटा डेनिश (Danish) जहाज त्यहाँ आउनेसम्बन्धी एउटा सूचना पत्रलाई थोमसको हातमा दिनुभयो। दुवै जना हतारसहित त्यहाँ बताएको कार्यालयमा गए, र उहाँहरूले मिस्टर स्मिथ कप्तानको भाइ हुनुहुन्छ भन्ने कुरा थाहा पाउनुभयो। उहाँहरूले शुल्कको बारेमा बुझ्दा हरेक व्यक्तिलाई १०० पाउन्ड र बच्चाको लागि ५० र सहयोगीको लागि २५ पाउन्ड लाग्ने कुरा एउटा समस्याको रूपमा खडा भयो। अभिकर्ता दयालु हुनुभएको कारण यो समस्यालाई छिट्टै पार गर्नुभयो। विलियमले आफ्नी श्रीमतीलाई आफूसँग जान सम्झाउने अर्को प्रयास गर्नुभयो। उहाँले आफ्नी बहिनीलाई आफूसँग लैजान पाएमा जान तयार हुनुभयो। कप्तानले उहाँहरू सबैलाई ३०० पाउन्डमा लान मान्नुभयो। विलियमलाई अरू समस्याहरू पनि थियो। उहाँको बुवाले उहाँलाई छिट्टै छोड्न तयार हुनुभएन, आफ्नो छोरोले मिसनरी कामको लागि आफैलाई अर्पण गरेको खबर बोकेको चिठी प्राप्त हुँदा उहाँले भन्नुभयो, “विलियम बौलाएको हो कि?” विलियमले बुवालाई फेरि लेख्नुभयो, “मेरो प्यारो बुवा, म आशा गर्छु, मानव जातिको हरेक छोरोले सहभागी हुनुपर्ने मुख्य, आदरणीय, कडा परिश्रम भएको काममा मलाई समर्पण गर्न तपाईं तयार बन्नुहुन्छ। मैले धेरै बलिदानहरू गर्नुपरेको छ। म मेरो प्रिय परिवारबाट र नजिकका साथीहरूबाट अलग्गिन परेको छ। तर मैले मेरो हात हलोमा राखिसकेँ।”

सन् १७९३ जुन १३ तारिख उहाँहरू क्रौन प्रिन्सस मरिया (Crown Prince Maria) भन्ने जहाजमा चढिसक्नुभएको थियो। कप्तानले उहाँहरूसँग अति नै इज्जतसहितको व्यवहार गर्नुभयो, उहाँहरूलाई आफ्नै खाने टेबुलमा खान स्वागत गर्नुभयो, र छुट्टै कोठाको व्यवस्था पनि गर्नुभयो।

विलियम केरी भारतमा

यसरी नै २ जना मिसनरीहरू सुनको लागि होइन, तर परमेश्वरको लागि एसिया महादेशमा रहेको भारतमा प्रवेश गर्नुभयो। उहाँहरूले आफ्नो देश, इष्टमित्रहरू र आफन्तहरूलाई छोडेर येशू ख्रीष्टले दिनुभएको, “संसारको पल्लो छेउसम्म जाऊ र सुसमाचार प्रचार गर” भन्ने आज्ञालाई पालन गर्नको लागि परदेशमा नौलो मानिसहरूको बीचमा जीवन बिताउन जानुभयो। उहाँहरूले आफ्नो प्रिय उद्धारकर्ताको आदेशलाई काट्न सक्नुभएन। गरिबहरूलाई सेवा गर्न र तिनीहरूको जीवनलाई धनी तुल्याउन उहाँहरू आउनुभयो। उहाँहरूले आफ्नो योग्यता, पढाइ, पेशा, देश र मानिसहरूलाई छोड्नुभयो, र उहाँहरूका आँखा अनन्त धनमाथि केन्द्रित भयो। विलियम भारतको बङ्गालमा आइपुग्दा ३० वर्षको हुनुहुन्थ्यो। विलियमले २ वटा सिद्धान्तहरूमाथि आफ्नो कामको जग बसाल्नुभयो, यी कुराहरूलाई ख्रीष्टको शिक्षा, पावल र मोराभिहरूको जीवनबाट सिक्नुभएको थियो।

१) एउटा मिसनरी जसको बीचमा उसलाई पठाएको छ तिनीहरूको साथी समान बन्नुपर्छ।

२) एउटा मिसनरी जति चाँडो हुन सक्छ त्यति चाँडो स्वावलम्बी र स्वतः सेवालाई अगाडि बढाउने बन्नुपर्छ।

कलकत्तामा बसोबास गर्नु उहाँहरूको लागि धेरै महँगो भयो, थोरै दिनहरूमा नै हातमा भएको पैसा सिद्धियो। यसले गर्दा उहाँहरू कलकत्ताबाट ४५ किलोमिटर टाढा बन्देल नदीको छेउमा भएको एउटा पुरानो पोर्तगाली (Portuguese) गाउँमा आएर बस्नुभयो। एउटा सानो घरलाई भाडामा लिएर बस्नुभयो, दैनिक रूपमा त्यहाँका बासिन्दाहरूलाई प्रचार गर्नुभयो, र तिनीहरूसँग कुराकानी गर्नुभयो। आफ्नो घरबाट गाउँ, बजार र सहरमा जानको लागि एउटा डुङ्गा किन्नुभयो। बेलायती भएकोले उहाँहरूलाई खेतीपाती गर्नको लागि जमिन थिएन। कलकत्तामा भएको खाली जमिनको बारेमा सुनेर त्यहाँ जानुभयो, तर

निराश भएर फर्किनुभयो। डेनिस कप्तानले केरीले लेख्नुभएको वनस्पतिसम्बन्धी किताबलाई पढिसकेपछि डेनिस कम्पनीको वनस्पति बगैँचाको जिम्मेवार व्यक्तिलाई देखाउन र त्यहाँका खाली जागिर माग्न उहाँलाई सल्लाह दिनुभएको थियो। विलियम उहाँलाई भेट्न जाँदा जिम्मेवार व्यक्तिले त्यो भरिसकेको र कुनै काम खाली नभएको बताउनुभयो, तर थाकेर गएको विलियमलाई आफूसँग खानको लागि निम्तो दिनुभयो।

बौलाएकी श्रीमती, उनकी बहिनी र उहाँका ४ जना छोराहरूमध्ये २ जना दूषित खानाले गर्दा आउँ परेर कमजोर भएको अवस्थामा घरहीन विलियमले निलुदत्त भन्ने एउटा असल साथी भेट्टाउनुभयो, जसले उहाँलाई उहाँको परिवार राम्रो अवस्थामा आइपुगुञ्जेल रहनको लागि आफ्नो घर दिनुभयो। त्यो घरमा वास गर्नु उहाँहरूको लागि गाह्रो थियो, तापनि विलियमले त्यो दयालाई कहिल्यै पनि बिर्सनुभएन। धेरै समयपछि निलुदत्त गरिब अवस्थामा हुँदा विलियमले सहायता गर्न सक्ने अवस्थामा उहाँलाई सहायता गर्नुभयो। आफूले चिकित्सक थोमससँग जहाजमा हुँदा सिकेको बङ्गाली भाषालाई काममा ल्याउने र त्यहाँका बासिन्दालाई प्रचार गर्ने निर्णयमा विलियम हुनुहुन्थ्यो। उहाँको जीवनको लक्ष्य नै यही थियो।

उहाँको वरिपरि मुसलमानहरूको समाज थियो। उहाँहरूको बीचमा पनि ख्रीष्टको प्रचार गर्नुभयो। उहाँले जहाजमा यात्रा गर्दा डा. थोमसलाई उत्पत्तिको पुस्तकलाई अनुवाद गर्न सहायता गर्नुभएको थियो। साँढे २ महिनापछि संस्थालाई लेख्नुभयो, “मैले अर्को एक महिना बिताइसकेँ, तर खासै केही काम गर्न सकिरहेको छैन, भाषामा ज्ञान बढेको चाहिँ लाभ हो। मैले स्थानीय बासिन्दाहरूको ज्ञान र तिनीहरूको दैनिक व्यवहार हेर्ने मौकाहरू पाएँ। आजको दिन उत्पत्तिको पुस्तकलाई सच्याएर अन्त भयो, जुनचाहिँ राम्रो बङ्गाली भाषामा अनुवाद भएको छ भनी मुन्सी(अनुवादक)ले भन्नुभएको थियो। आज २४ - २५ किलोमिटर हिँडेर धेरै थाके तापनि कलकत्तामा भएको अङ्ग्रेजी भाषा बोल्ने कुनै पैसा साट्ने मानिसहरूको बीचमा ख्रीष्टमाथि राख्ने विश्वासको महत्त्व र पूर्ण आवश्यकताको बारेमा बोल्न पाएकोमा सन्तुष्ट छु।” विलियमले कलकत्ताको दक्षिण पूर्वीय भागमा भएका बाघहरू बस्ने सुन्दरवन सिमसिमे जङ्गलमा खेतीपाती गर्नको लागि जमिन छ भन्ने कुरा सुनेर आफ्नो बसोबास

त्यहाँ सार्नुभयो। डा. थोमसले ऋणमा लिएको १५ पाउन्ड पैसाले एउटा डुङ्गा भाडामा लिएर जानुभयो। चौथो दिनमा मिसनरीहरूलाई एक छोक खाना मात्र बाँकी रहँदा उहाँहरूले एउटा बेलायती घर देख्नुभयो। उहाँहरू त्यो घरतिर जाँदै गर्दा त्यो घरको मालिक उहाँहरूलाई भेट्न आउनुभयो, र उहाँहरूलाई आफ्नो पाहुना हुन निम्तो पनि दिनुभयो। उहाँ मिस्टर चार्ल्स शार्ट (Charles Short) हुनुहुन्थ्यो। जोचाहिँ नुन उत्पादन गर्ने कम्पनीको निरीक्षक हुनुहुन्थ्यो। उहाँलाई विलियमको लक्ष्यप्रति केही चासो थिएन। तर उहाँले मिसनरीहरूलाई सहायता गर्नुभयो। समय बित्दै जाँदा उहाँको हृदय पनि ख्रीष्टको प्रेमको लागि खुल्यो, पछिका समयहरूमा विलियमकी श्रीमतीकी बहिनी किट्टी (Kitty) लाई विवाह गर्नुभयो। उहाँहरू दुवै जना यी महान् मिसनरीहरूको निधन भइसकेपछि उहाँहरूको इतिहासलाई बताउन जीवित रहनुभएको थियो। अति उच्च गर्मी, ठाउँको चिसोपन र वरिपरि भएका साँपहरूले गर्दा डोरती सधैं नै आफ्ना नानीहरूको बारेमा डराउनुहुन्थ्यो। उहाँकी एउटै साथी किट्टीले पनि चार्ल्ससँग विवाह गर्ने निर्णय गर्दा एकदमै एकलोपनको महसुस गर्नुभयो।

बाधाहरू धेरै भएको जङ्गलमा साहेबको बन्दुकले बाघहरूलाई टाढा राख्छ भनेर ३-४ हजार स्थानीय बासिन्दाहरू विलियमको वरिपरि बस्थे। उहाँको विश्वास यस्तो थियो, उहाँले लेख्नुभयो, “प्रचार गर्न सक्ने गरि मैले भाषा सिके भने मानिसहरूको समूह पाउनुमा कुनै शङ्का छैन। यहाँ सयौँ मानिसहरूको भीडलाई छोडेर जाने ठाउँ नै छैन, र हजारौँ प्रचारकहरूको आवश्यकता यहाँ छ। भारतको भू-भागभित्र नै माराथा र काश्मीरको उत्तर भाग पनि पर्छन्, जहाँ मैले थाहा पाएअनुसार परमेश्वरलाई ठिक तरिकाले बुझेको आत्मा एउटा पनि छैन। मेरो स्वास्थ्य कहिल्यै राम्रो भएन, मौसम गर्मी भए पनि सहन सक्ने छ। जे भए पनि सारा संसारको लागि मैले लिएको यो बोझलाई त्याग्दिनँ।”

केही समयपछि मिस्टर अड्ने (Udney), जो डा. थोमसको साथी हुनुहुन्थ्यो, डा. थोमस र विलियमलाई आफ्नो गाढा निलो रङ बनाउने कारखानामा आफूलाई सघाउनको लागि अनुरोध गर्नुभयो। हरेकलाई एक वर्षको लागि २५० पाउन्ड तलब दिने निर्णय गर्नुभयो। दुवै जनाले खुसीसाथ यो कुरालाई स्वीकारे। विलियमले संस्थालाई लेख्नुभयो, “परमेश्वरलाई धन्यवाद होस्, म, एक यात्री, हुरी बतासमा परेर लुगा सबै भिजिसकेको अवस्थामा आकाश सफा हुन थालेको

गाढा निलो रङ बनाउने कारखाना

देख्ने अनुभव गरौं। अब भविष्यमा संस्थाबाट सहयोगको आवश्यकता नभएको जानकारी दिने निर्णय गरिसकेको छु।”

विलियमले भाषा छिट्टै सिक्दै जानुभयो, र वरिपरि साथीहरूको बीचमा ख्रीष्टको गवाही बाँड्दै जानुभयो। एकपटक मुन्सीको सहायताद्वारा विलियमले दुई जना ब्राह्मणहरूसँग २०० जना मानिसहरूको अगाडि कुरा गर्दै हुनुहुन्थ्यो। उहाँले मन्दिरमा एउटा ठूलो मूर्ति देख्नुभयो, र मानिसहरूलाई मूर्ति पूजाको मूर्खता र परमेश्वरको खास वास्तविकता र ख्रीष्टद्वारा पाउने उद्धारको बारेमा बताउनुभयो। ती ब्राह्मणहरूले उत्तर नदिएकोले तिनीहरूलाई मानिसहरूले कराउन थाले। एउटा ब्राह्मणले जवाफ दिए, “मसँग शब्दहरू छैन।” त्यही बेला एउटा शिक्षित ब्राह्मणले मूर्तिहरूचाहिँ सुरुदेखि होइन, तर पछिको समयदेखि मात्र प्रयोजनमा आएको हो भनी भने। विलियमले ब्राह्मणलाई सोध्नुभयो, “उद्धार पाउनको लागि के गर्नुपर्छ?” त्यो ब्राह्मणले भने भगवान्को नामलाई जन्नुपर्छ। विलियम केरीले सोध्नुभयो, “तपाईंको छोरोले तपाईंको विरुद्धमा काम गरिसकेपछि आएर ‘बुवा’ भन्ने शब्दलाई हजार पटक दोहो-यायो भने के तपाईं उसलाई क्षमा दिन तयार बन्नुहुन्छ? यसले त बच्चाहरू र मूर्खहरूलाई प्रसन्न पार्छ होला, तर परमेश्वर सर्वज्ञानी हुनुहुन्छ।” विलियमले त्यसपश्चात् सुसमाचारका निश्चित शब्दहरू र ख्रीष्टद्वारा पाउने जीवनको बारेमा

बताउनुभयो।

अब विलियम पैसाको कुनै पनि फिक्री नगरी शान्तिसँग कामलाई अगाडि बढाउन पाउनुभयो। कारखानाको प्रमुखको रूपमा पाएको तलबको ४ भागको १ भाग मिसनरी कामको लागि दिनुभयो। कुनै बेला ४ भागको ३ भाग पनि दिनुभयो। विलियमले एउटा निर्धारित योजनाअनुसार काम गर्नुभयो, कारखानाको लागि, बङ्गाली भाषाको लागि, नयाँ करार अनुवादको लागि र प्रचार गर्नको लागि भनी समय छुट्याएर काम गर्नुभयो। झण्डै ९० जना स्थानीय बासिन्दाहरूले कारखानामा काम गर्थे, जसलाई विलियमले ख्रीष्टिय शिक्षा दिनुहुन्थ्यो। मिस्टर अङ्गलेले बुझ्नुभयो कि विलियम खास एउटा मिसनरी हुनुहुन्छ, र उहाँ आफै पनि ख्रीष्टको कामलाई पूरा गर्न इच्छुक हुनुहुन्थ्यो। कारखानाबाट २०० वटा गाउँहरूमा पुग्न सकिन्थ्यो। विलियमले गाउँ-गाउँमा गएर सुसमाचार प्रचार गर्नुभयो।

कारखाना हिलो भएको ठाउँमा थियो, र वर्षाको समयमा वरिपरि पानी सधैं नै भइरहन्थ्यो। सधैं भइरहने चिसोपनले स्वास्थ्यलाई धेरै असर पार्थ्यो। परिवारका सदस्यहरू प्रायजसो बिरामी भइरहन्थे। सन् १७९५ मा ज्वरोले विलियमलाई मृत्युको मुखसम्म पुऱ्याएको थियो। त्यही समय ज्वरोले गर्दा उहाँको कान्छो छोरो पिटर्को मृत्यु भयो। विलियम जो आफै पनि बिरामी हुनुहुन्थ्यो, उहाँको छोरोको लागि बाकस बनाई दिने र खाल्डो खनिदिने अनि बक्सा बोकिदिने मानिसहरू पाउनुभएन। युरोपेली ख्रीष्टियनहरूबाट अलगिएको विलियमले छोरो दफन गर्नको निम्ति मुसलमान साथीहरूलाई सहायता माग्नुपऱ्यो, जुनचाहिँ तिनीहरूको लागि निषेध गरिएको काम थियो। उहाँको घरमा काम गर्नेहरूले बक्सा बोक्न प्रयोग गर्ने काठसमेत छुन मानेनन्, सो गर्नेलाई समाजबाट निकालिन्थ्यो। धेरै कठिनाइहरूसहित खाल्डो खन्नको लागि ४ जना मुसलमानहरूको सहायता पाउनुभयो।

छोरो गुमाएको कुराले डोरतीको स्वस्थ मनस्थितिलाई बिगान्यो। उहाँ यथार्थ जीवनबाट अलग हुन थाल्नुभयो। उहाँलाई आफ्नो सुरक्षाको लागि सधैं कोठाभित्र नै थुनी राख्नुपर्थ्यो, सन् १८०७ मा ५१ वर्षको उमेरमा उहाँको निधन हुञ्जेल १२ वर्षसम्म उहाँ यसरी नै रहनुभयो। विलियमले डोरतीको कारण धेरै

दुःख भोग्नुपर्ने तापनि डोरतीले आफूलाई थाहा नहुँदा पनि सुसमाचारको लागि ठूलो बलिदान दिनुभयो। एक जना लेखकले डोरतीको बारेमा यसो भन्नुभएको थियो: “डोरती एउटा बलियो लिहिली हुनुभएको थियो, जसमाथि विलियमको उल्लेखनीय कामको कुनै सफलताहरू हथौडाले हानेर बनाएको थियो।” डोरतीलाई १२ वर्षसम्म कोठाभित्र नै राख्नुपऱ्यो, जुनचाहिँ विलियमको अध्ययन गर्ने कोठाभन्दा दुई कोठा पर थियो। विलियमले डोरतीको चिच्याइ, निन्दा, गाली सुनिरहनुपर्थ्यो, तर भए पनि आफ्नो अध्ययनमा उहाँ अघि बढ्नुभयो।

असल जीवन-साथी नभएको अवस्थामा दुःख र निराशको आक्रमणमा पर्दा उहाँ धेरै एकलोपनको महसुस गर्नुभयो र यसरी लेख्नुभयो : “यो वास्तवमा मेरो लागि मृत्युको छायाको उपत्यका हो....। ओह, मैले इङ्गल्यान्डमा पाएको जस्तो दयालु सहानुभूतिपूर्ण मित्र पाउन के दिन सक्छु, जसलाई म मेरो हृदय खोल्न सक्छु !”

तापनि उहाँले आफ्नो सबै काममा लागी नै रहनुभयो, साथै आफ्ना बच्चाहरूको हेरचाह पनि गर्नुभयो। सधैं झैँ हताशको बेलामा उहाँले आफ्नो विश्वासलाई पक्रिराख्नुभयो: “तापनि म यहाँ छु भन्ने कुरामा रमाउँछु। र परमेश्वर यहाँ हुनुहुन्छ, जसले दया देखाउनु मात्र होइन, तर अन्तसम्म उद्धार गर्न सामर्थी हुनुहुन्छ।”

यी सबै वाणहरू : रोग, मृत्यु र निराशले उहाँलाई ख्रीष्टको प्रेमबाट अलग पार्न सकेन। ख्रीष्टको प्रेम नै हो, जुन प्रेमले नै उहाँलाई निरन्तर काम गर्न सहायता गर्थ्यो। इमानदारिताको साथ दुःख भोगिरहनुभएको केरीले यसो लेख्नुभयो, “कुनै समय म खाटमा बसिरहँदा आफैलाई जाँच्ने र प्रार्थना गर्ने खुसीका समयहरूलाई अनुभव गर्थेँ। मेरो प्यारो छोरो बिरामी हुँदा नथाकी म आफै गम्भीर बिरामी परेका अवस्थामा उसलाई रात दिन सेवा पुऱ्याउन सकेको थिएँ, अब मैले परमेश्वरको यो इच्छामा खुसी भएर धन्यवाद दिन्छु।”

निको हुने बित्तिकै विलियमले दैनिक प्रचार र मानिसहरूसँगको भेटघाटलाई पुनः सुरु गर्नुभयो। विलियमले आफ्नो बाइबल अनुवादको कामलाई निरन्तरता दिनुभयो। तयार भएको हरेक भागलाई सयौँ जना स्थानीय बासिन्दाहरूले पढेर सच्याए। संस्कृत भाषाको ज्ञानविना बङ्गाली भाषालाई असल तरिकाले जान्न

सकदैन भन्ने कुरा विलियमले थाहा पाउनुभयो। उहाँको स्वाभाविक कडा परिश्रम र छिटोपनसहित संस्कृत भाषा सिक्न थाल्नुभयो। ८ महिनाभित्र नै उहाँले यति सिक्नुभएको थियो कि उहाँले लेख्नुभयो, “म संस्कृत भाषा सिक्दैछु, जुनचाहिँ संसारको सबैभन्दा गाह्रो भाषा हो। यो सिक्नको लागि मैले संस्कृत भाषाको शब्दकोश र व्याकरणलाई अङ्ग्रेजी भाषामा अनुवाद गरें। अङ्ग्रेजी र बङ्गाली भाषाका अर्थहरू पनि भएको संस्कृत भाषाको शब्दकोश बनाउनुमा पनि मेरो काम सफल भइरहेको छ।” सन् १७९८ मा उहाँ भारतमा आएको ५ वर्षपछि विलियमले ऐतिहासिक किताब यहोशूदेखि अय्यूबसम्म छोडेर बाँकी बाइबललाई अनुवाद गरिसक्नुभयो। नयाँ करार छान्नको लागि चाहिएको रकमको अनुमान गर्नको लागि कलकत्ता जानुभयो। एउटा छान्ने यन्त्रलाई ४० पाउन्डमा बेच्ने विज्ञापन देखिसकेपछि तुरुन्तै त्यसलाई मगाउनुभयो। छान्ने यन्त्र घर आइपुग्दा त्यसको लागि परमेश्वरलाई धन्यवाद दिनुभयो, जसलाई स्थानीय बासिन्दाहरूले देखेर बेलायती मूर्ति भनी ठाने।

सन् १७९५ जनवरी २१ तारिखमा विलियम र डा.थोमस दुवै जनाले २ वटा उच्च शिक्षा दिने शिक्षण संस्था सुरु गर्ने योजना गर्नुभयो, यो योजना ६ जना हिन्दु र ६ जना मुसलमान केटा गरेर १२ जना केटाहरूलाई एउटा पण्डितद्वारा शिक्षा दिनको लागि थियो। तिनीहरूलाई संस्कृत, बङ्गाली र पर्सियन भाषाहरू सिकाइने साथै बाइबलसम्बन्धी जानकारी पनि दिनुपर्थ्यो। तिनीहरूको अध्ययन समयचाहिँ ७ वर्ष थियो। विलियमले सन् १७९९ मा एउटा विद्यालय पनि खोल्नुभयो, जसमा ४० जना विद्यार्थीहरू थिए। धेरै जना अनाथहरूको खर्च विलियमले नै व्यवस्था गरिदिनुपर्थ्यो। त्यसपश्चात् उहाँहरूले गरिबहरूको लागि पनि एउटा स्वास्थ्य सेवा सुरु गर्नुभयो। औषधी र उपचारको लागि कुनै पैसा नलिने निर्णय गर्नुभयो। उहाँहरूले सेवालालाई गरिबहरू र आफ्ना छिमेकीहरूको बीचमा गर्नुभयो।

विलियमले एसिया महादेशभरि सुसमाचार फैलाउनको लागि मिसनलाई सकेसम्म बलियो बनाउने इच्छा बोक्नुभएको थियो, र सकदो धेरै वटा भाषाहरू सिक्न पनि इच्छुक हुनुहुन्थ्यो। ५ वर्षपछि मिस्टर अङ्ग्रेले आफ्नो गाढा नीलो रङ बनाउने कारखाना घाटामा गएको देख्नुभयो, र त्यो काम छोडेर बेलायत फर्कने निर्णय गर्नुभयो। नयाँ ४ जना मिसनरीहरू आफ्नो परिवारसहित

विलियमसँग मिसनमा सहभागी हुन यात्रामा थिए। अझै मिसनरीहरू आउनलाई कम्पनीले अनुमति दिन्छ कि दिँदैन? अनुमति-पत्र तिनीहरूले पाउन सक्छन् कि सक्दैनन्? अनुमति-पत्र नवीकरण गरिन्छ कि गरिँदैन? भन्ने प्रश्नहरूको बादलले विलियमको मनलाई ढाक्यो, तापनि परमेश्वरले आफ्ना सेवकहरूलाई अझै सुरक्षित र असल शरणस्थान तयार पार्नुभएको छ भन्ने कुरामा उहाँलाई विश्वास थियो।

सुसमाचारको आगो फैलिएको:

“घरमा बसिरहुनु अब धेरै कारणले पाप हुन पुग्यो, र अझै बढ्दै जान्छ; हरेक वरदानहरूलाई प्रयोगमा ल्याउनुपर्छ र फैलाउनुपर्छ।”

परमेश्वरले विलियमको हृदयमा बाल्नुभएको आगो जुन मिस्टर फुल्लर र रइल्यान्डको हृदयमा पनि थियो, त्यो ठूलो रूपमा बल्न थाल्यो। त्यो आगोले धेरै चिसो हृदयहरूलाई फुटायो। आँखा अन्धो भएका विश्वासीहरूले देख्न थाले कि यही नै आफ्नो ऐसआरामलाई छोड्ने समय हो; र धेरै बहिरो भएका कानहरूले ख्रीष्टलाई नचिनेकाहरूको दुःखदायी आवाजलाई सुन्न थाले। मिसनरी संस्थाहरू खोलिन थाले। नसुनेकाहरूलाई सुनाउन मानिसहरूले तत्परतासहित आफूलाई मिसनको कामको लागि समर्पण गरे। थोरै खमिरले सबैलाई अमिलो बनायो। सन् १७९४ मा ‘ब्याप्टिस्ट सोसाइटी फर प्रोपागेटिङ द गोस्पेलको कामको विवरण’ भन्ने पत्रिकाको पहिलो प्रकाशन भयो। यसमा संस्था स्थापनासम्बन्धी वृत्तान्त र सन् १७९४ फेब्रुअरी १५ सम्म विलियमले लेख्नुभएका पत्रहरू थिए। सन् १८०० मा एउटै किताबको रूपमा सूची राखेर ६ वटा यस्ता पत्रहरूको प्रकाशन भयो, बालक भएको ब्याप्टिस्ट सोसाइटीको प्रभाव धेरै नै ठूलो भयो। विलियमबाट आएका पत्रलाई डा. रइल्यान्डले डा. भुग र मिस्टर स्टिफनलाई बोलाएर देखाउनुभयो। तीन जना मिलेर येशूलाई धन्यवाद दिए, र मिस्टर हे (Hey) ले ब्याप्टिस्ट सिद्धान्तमा आधारित नभएको यस्तै खालको संस्था स्थापना गर्न पहिलो कदम चाल्नुभयो; जसको नाम लण्डन मिसनरी सोसाइटी हुन पुग्यो। मिस्टर भुगले कम्तीमा २० देखि ३० जना मिसनरीहरू पठाउन सबै मण्डलीहरूलाई आह्वान गर्नुभयो। बेलायतपछि यी चुनौतीहरूलाई सामना गर्न स्कटल्यान्ड अगाडि बढ्यो। स्कटिस मिसनरी

सोसाइटी सुरु भयो, र जसद्वारा जोन विल्सन मिसनरी भएर मुम्बई जानुभयो; त्यसपछि ग्लासगो सोसाइटी सुरु भयो, जुनले दक्षिण अफ्रिकामा कफिर मिसन स्थापना गर्‍यो। रबर्ट ह्याल्डेनले (Robert Haldane) सोसाइटीका कामका विवरण पहिलो प्रकाशन पढ्ने बित्तिकै आफूसँग भएका सबै थोक बेचेर, कलकत्तामा विलियमले गरेको काम जसरी बनारसमा प्रेस्बिटेरियन मिसन सुरु गर्न आफूसहित ६ जना मिसनरी र एक जना विश्वासीलाई पठाउनको लागि ३५०० पाउन्ड (आजको ने.रु.मा ६ करोड ९० लाख हुन्छ।) दिनुभयो। बेलायतका मण्डलीहरूका सेवकहरू मिलेर चर्च मिसनरी सोसाइटी स्थापना गर्नुभयो। आगो फैलिएर नेदरल्यान्डमा पनि पुग्यो, डा.वेन डेर केम्पको नेतृत्वमा अडोनिराम जड्सन बर्मा जानुभयो। बेलायती र विदेशी बाइबल सोसाइटीहरू पनि सुरु भयो।

घाम उदाउन थाल्यो। विलियमको सेवाको लागि भनी मानिसहरूले पैसा र आफैलाई पनि दिन थाले। स्कटल्यान्डमा माग मात्र पर्थ्यो, आफ्नो सानो विश्वासलाई चुनौती दिने गरी पैसा आउँछ भनी फुल्लरले थाहा पाउनुभयो, तरै पनि पैसाभन्दा मानिसहरूको आवश्यकता बढी थियो। छोटो समयमा ४ जना जवान मानिसहरू विलियमको सहयोगी हुनलाई आफैलाई ब्याप्टिस्ट सोसाइटीको हातमा समर्पण गरे। तिनीहरू ब्रन्डन, ग्रयान्ड, जोशुअ मर्शमन र उहाँकी श्रीमती हन्ना र विलियम वार्ड थिए। ९ महिनाभित्र फुल्लरले उहाँहरूको परिवारसहित कप्तान बिक्सले चलाएको अमेरिकी जहाजमा भारत पठाउनुभयो। चार्ल्स ग्रयान्ड कम्पनीको एउटा प्रभावशाली निर्देशक भएर पनि तिनीहरूको लागि अनुमति-पत्रको व्यवस्था गर्न सक्नुभएन। तर उहाँको सल्लाहले ४ जना जवानहरूलाई धेरै नै सहायता पुऱ्यायो। उहाँले भन्नुभयो, “कलकत्तामा नउत्रनू, तर श्रीरामपुरमा उत्रनू, र डेनिस शासनबाट अनुमति लिएर विलियमसँग काम गर्नु।” जहाज ५ महिनाको यात्रापछि कलकत्तामा भएको हुगली भन्ने ठाउँमा पुग्यो। जहाज कलकत्तामा भएको बन्दरगाहको सीमाभित्र पस्नु अगाडि कप्तान बिक्सले तिनीहरूलाई २ वटा डुङ्गामा एउटा बङ्गाली सहयोगीको अगुवाइमा श्रीरामपुर पठाउनुभयो।

विलियम वार्डले हलमा (Hull) भएको आफ्नो साथीलाई लेखिएको पहिलो पत्रमा लेख्नुभयो, “एउटा बाइबल र एउटा छाप्ने यन्त्रसहित भएको एक जना

मिसनरीको काम भारतमा व्यर्थ हुँदैन भनी आउने पुस्ताले देखेछ।” वार्डले पछिल्ला समयहरूमा एउटा डेनिस राहदानी प्राप्त गरेर त्योमार्फत विलियमलाई दिनापुरमा भेट्न जानुभयो। वार्डले विलियमलाई भेट्न पाउनुमा धेरै उत्साहित हुनुभयो। उहाँहरू दुवै जनाको भेटघाट भयो। भविष्यको कामहरूसम्बन्धी छलफल गर्नुभयो। विलियम केरी आफूले सुरु गर्नुभएको मिसन सेवकाई र ५०० पाउन्ड बराबरको सम्पत्ति, विद्यालय र मण्डलीलाई त्यागेर श्रीरामपुरमा आफ्नो बसाइँ सर्न तयार हुनुभयो। उहाँले संस्थालाई लेख्नुभयो, “श्रीरामपुरमा हामी मिसनरीको रूपमा बसोबास गर्न सकिन्छ, जुनचाहिँ यहाँ साध्य छैन, र मिसनको मुख्य लक्ष्य भएको बाइबल छाप्ने काम यहाँभन्दा त्यहाँ धेरै सम्भव छ।”

सन् १८०० जनवरी १० तारिखमा विलियम श्रीरामपुरमा बसोबास गर्न आउनुभयो। जनवरी ११ तारिख उहाँ गभर्नरको अगाडि हाजिर हुनुभयो, र त्यसपछि स्थानीय मानिसहरूको बीचमा प्रचार गर्न जानुभयो। उहाँको तालिमको समय सकिसकेको थियो। अबदेखि उहाँ प्रेरित भएर समय बेसमयमा काम गर्न सुरु गर्नुभयो, जसको अन्त ३४ वर्षपछि हुने थियो। आएको थोरै समयमा ग्रयान्ड अस्वस्थ हुनुभयो, र उहाँको निधन भयो। आशा गरेको ब्रन्डन पनि कलेजोको समस्याले बित्नुभयो। दिनापुरमा सेवा सुरु गरेको मिस्टर फउनटनको पनि निधन भयो। सन् १८०१ मा ऋणले थाकेको डा. जोन थोमस पनि धेरै प्रकारको लडन्तपछि अस्वस्थपनले बित्नुभयो। तापनि मिसनरीहरूले गाउन सके,

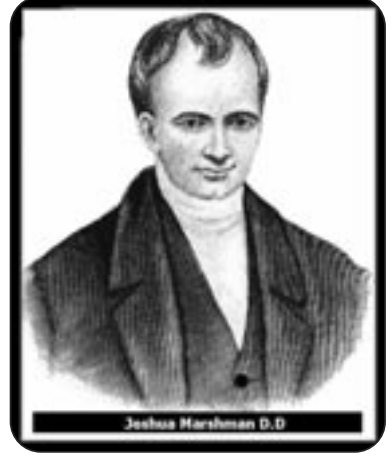
प्रिय उद्धारकर्ता तपाईंको क्रूसले
 धेरै हिन्दुहरूको हृदयलाई जित्न सकोस्,
 यसले हाम्रो सबै नोक्सानको पूर्ति गर्छ
 तपाईं अनन्तकालको लागि हाम्रो हुनुहुन्छ।

विलियम केरी, जोशुअ मर्शमन र विलियम वार्ड “श्रीरामपुरको ३ जना” भन्ने नाममा प्रख्यात हुने गरी आफ्नो काममा अगाडि बढे।

श्रीरामपुरको ३ जना

जोशुअ मर्श्मन :

मर्श्मनको बाल्यकालमा उहाँको बुवाले दाउद र गोल्थतको कथा भन्नुभएको थियो, जुन कुराले उहाँको ध्यानलाई आकर्षण गर्‍यो, र उहाँले पुरानो करारमा भएको ऐतिहासिक पुस्तकहरू सबै पढ्नुभयो। उहाँको बुवासँग थोरै किताबहरू मात्र थिए, तर किताबमाथि भएको उहाँको तृष्णाले धेरै किलोमिटर टाढा भएका पसलहरू र आफ्ना छिमेकीहरूबाट किताब खोजेर ल्याइ पढ्ने बनायो। उहाँले १२ वर्षको उमेर पुग्दा १०० वटा किताबहरू पढी सक्नुभएको थियो।

नजिकै भएको किताब पसलको मालिकले सबै किताब पढ्ने बालकको बारेमा सुनेर उहाँलाई आफ्नो पसलमा काम गर्न राख्नुभयो। सुरुमा उहाँ थुप्रै किताबहरूको वरिपरि रहन पाउँदा धेरै खुसी हुनुहुन्थ्यो, तर आफ्नो आमा बुवाबाट टाढा रहन पर्दा उहाँ धेरै दुःखित पनि हुनुभयो। उहाँको बुवाले उहाँलाई त्यहाँबाट फर्काउनुभयो, र उहाँलाई लुगा बुन्ने काममा आफूसँगै राख्नुभयो। कुनै पनि कुराको खोजी आफै नगरी परमेश्वरको अगुवाइलाई पछिनु उहाँलाई सिकाइएको थियो। बाइबल धर्मशास्त्र अध्ययन गर्दा उहाँ त्यहाँबाट फरक बुझाइमा आउनुभयो, र बाइबल पाठशालामा भर्ना हुन इच्छा गर्नुभयो। उहाँमा हृदयको ज्ञानभन्दा दिमागी ज्ञान बढी भएको देखेर ब्याप्टिस्टहरूले उहाँलाई भर्ना लिन आनाकानी गरे। तर उहाँले तिनीहरूको डरलाई हटाएर ब्रिस्टलमा भएको ब्राडमेड बाइबल पाठशालामा बाइबलका भाषाहरू र ईश्वरशास्त्र ५ वर्ष पढ्नुभयो। जोशुअ मर्श्मन मिसनको काममा ठूलो सहयोग गर्नुहुने व्यक्ति

हुनुहुन्थ्यो। उहाँले आफ्नो भाषासम्बन्धी वरदानलाई प्रयोग गरेर बाइबल अथवा बाइबलको कुनै भागलाई विभिन्न भारतीय भाषाहरू र चिनियाँ भाषामा पनि अनुवाद गर्नुभयो। उहाँले त्यसै गरी त्यहाँको भाषामा लेखिएका किताबहरूलाई अङ्ग्रेजी भाषामा पनि अनुवाद गर्नुभएको थियो। साथसाथै उहाँ र उहाँकी श्रीमती भएर विद्यालयहरू पनि सञ्चालन गर्नुभएको थियो। जुन विद्यालयमा पैसा तिरेर पढ्ने थुप्रै विद्यार्थीहरू पनि भर्ना भएका थिए, त्यो पैसाले मिसनको काम स्थिर रहन सहायता गर्‍यो।

विलियम वार्ड :

वार्ड जवान हुँदा छपाइको काम सिक्नुभएको थियो, र केही समयपछि त्यहाँको एउटा पत्रिकाको सम्पादक हुनुभएको थियो। सन् १७९६ अगस्ट महिनामा वार्डले ख्रीष्टलाई आफ्नो प्रभु र मुक्तिदाताको रूपमा चिन्नुभयो, र हलमा (Hull) भएको ब्याप्टिस्ट मण्डलीमा बपतिस्मा लिनुभयो। केरी भारतमा जानु अगाडि भारतमा बाइबल अनुवाद गरी छाप्नको लागि

एउटा छापाखाना स्थापना गर्न वार्डलाई अनुरोध गर्नुभएको थियो, सन् १७९९ मा वार्ड, मर्शमन र अरूहरूसँग भारत आइपुग्नुभयो। उत्तर भारतमा पहिलो मिसन छापाखाना वार्डले नै स्थापना गर्नुभयो। उहाँले पनि पाउने हरेक समयलाई अनुवाद, लेखन र प्रचारका कामहरूमा प्रयोग गर्नुभयो; कसै-कसैले उहाँलाई श्रीरामपुरको असल प्रचारक भनी ठान्थे। उहाँ त्यहाँ आएको २ वर्षपछि कृष्णपाललाई साथमा लिएर बङ्गालको भित्री भागहरूमा प्रचार गर्दै धर्मशास्त्र वितरण गर्दै घुम्नुभयो। स्थानीय मानिसहरूको स्वभाव र आचरणसम्बन्धी ज्ञानमा उहाँ अरू मिसनरीहरूभन्दा धेरै माथि हुनुहुन्थ्यो, थोरै युरोपेली मानिसहरू मात्र यसरी स्थानीय बासिन्दाहरूसँग भएको सम्बन्धमा सफल भएका थिए। विलियम केरीले आफ्नो सेवाको व्यस्तताले गर्दा आफ्ना छोराहरूको पनि वास्ता गर्नुभएन। विलियम फेलिक्स समस्यामा पर्दा वार्डले उहाँलाई आफूसँग छापाखानामा राख्नुभयो, र विलियम फेलिक्स ख्रीष्टलाई पाएर सेवामा जानुभयो।

जोशुअ मर्श्मनको छोरो जोन क्लर्क मर्श्मनले उहाँहरू ३ जनाको लामो र नजिकको सम्बन्धको बारेमा यसरी भन्नुभएको थियो, “यस्तो एउटा कहिल्यै बेमिलाप नभएको लामो समयको एकताको अर्को उदाहरण पाउनु धेरै कठिन कुरा हुन्छ।” यो एकता उहाँहरू ३ जना सहभागी भएको लक्ष्यको महानताद्वारा सिर्जना भएको थियो, र तिनीहरूले सामना गरेका दुःख कष्टद्वारा बलियो हुँदै गएको थियो। मिसनरीहरू सबैले एउटै भण्डारबाट एउटै टेबुलमा खाने निर्णय गर्नुभयो। उहाँहरूले सहरको माझमा एउटा ठूलो घर किन्नुभयो, र उहाँहरू सबै जनाले ईश्वरीय भातृ-प्रेमसहित जीवन बिताउनुभयो, जुन कुराले भारतमा धेरै प्रभाव पार्ने स्थायी शक्ति बन्न पुग्यो। उहाँहरूले आफ्नो घरको लागि भनी नियमहरू बनाउनुभयो। दैनिक रूपमा पालैपालो प्रार्थना गर्ने; घरको व्यवस्थापन हरेक महिना पालैपालो एक-एक जनाले गर्ने, विलियमले चाहिँ घरको आर्थिक व्यवस्थापनको जिम्मेवारी लिनुभएको थियो। उहाँहरूको बीचमा भएको नमिलेको कुरा मिलाउनको लागि र नयाँ प्रेममा आफैलाई अर्पण गर्नको लागि उहाँहरू हरेक हप्ता शनिवार बेलुका भेला हुने गर्थे। उहाँहरूको माझमा कुनै पनि व्यक्ति निजी काम वा व्यापारमा सहभागी नहुने र सबै कुरा मिसनको भलाइको लागि मात्र गरिने निर्णय भएको थियो।

उहाँहरू सबै मिलेर सम्झौता तयार गर्नुभएको थियो। विलियमले गरेको दैनिक कठिन परिश्रमको अनुभव र परमेश्वरको लागि अर्पण भएको अपूर्व बुद्धि त्यो सम्झौतामा थियो, जसलाई विलियम वार्डले लेख्नुभयो। यो सम्झौतालाई वर्षमा ३ पटक आइतबारको सङ्गतिमा सबैको अगाडि मिसनको हरेक कार्यस्थलमा पढेर सुनाउनुपर्थ्यो। “हामी अमेरिकाको जङ्गलमा, मरिरहेका अन्यजातिहरूको उद्धारको लागि परमेश्वरको अघि आफ्नो प्राणलाई खन्याएको डेविड ब्राइनेर्डलाई (David Brainerd) हेरौं, जसलाई तिनीहरूको उद्धार बाहेक अरु कुनै कुराले खुसी दिँदैन थियो। सबै व्यक्तिगत ईश्वर भक्तिको जरामा गुप्तमा अन्तस्करणदेखि नै गरिएको प्रार्थना रहन्छ। एउटा मिसनरी बस्ने ठाउँको भाषामा असल ज्ञान, शान्त र नम्रतासहितको हृदय यिनै कुराहरू मानव उद्धार भन्ने महान् काममा परमेश्वरको हातमा औजार बन्नको लागि सबै ज्ञान र वरदानभन्दा मानिसलाई आवश्यक पर्ने कुरा हो। अन्तमा हामी केही थोक बाँकी नराखी आफैलाई यो महिमित कामको लागि दिऊँ। हाम्रो समय, वरदानहरू, शक्ति, परिवार र हामीले लगाउने लुगा समेत आफ्नो हो भनी नठानौं। सबै कुराहरूलाई

परमेश्वरको लागि र उहाँको कामको लागि समर्पण गरौं। उहाँले हामीलाई आफ्नो कामको लागि पवित्र तुल्याऊन्। हाम्रो लागि र नानीहरूको लागि भनी पैसा जम्मा गरी राख्ने सोचलाई सधैंको लागि बन्द गरौं। हामीले निजी श्रम अथवा व्यापारसम्बन्धी श्रीरामपुरमा गरेको निर्णयलाई त्यागछौं भने मिसनले त्यो घडीदेखि आफ्नो उद्देश्यलाई गुमाएको मिसन हुन पुग्छ। सबै सांसारिक इच्छाबाट होसियार रहौं र सबै मोजमज्जालाई वास्ता नगर्ने ख्रीष्टीय स्वभाव आफूमा हुर्काऔं, बरु येशू ख्रीष्टको असल सिपाहीको रूपमा दुःख भोगौं।” विलियमले आफ्नो संयुक्त परिवारको विषयमा यसो पनि भन्नुभयो, “कुनै पनि परिवारले सबैमा प्रशस्त भएर सबै सांसारिक थोक पाएको अवस्थामा पनि अनुभव गर्न नसक्ने आनन्द हामीले हाम्रो संयुक्त परिवारमा अनुभव गर्नुपर्छ। हाम्रो परिवारको यही सिद्धान्तलाई निरन्तरता दिन सक्ने अनुग्रह पायौं भने हामी आशा गर्न सक्छौं, कि उद्धार पाएको भीडले परमेश्वरलाई आफ्नो सुसमाचार यो देशमा पठाउनुभएकोमा धन्यवाद दिने कारण हुनेछ।”

विलियमले ७ वर्षसम्म एक जनाको पनि उद्धार नभएको अवस्थामा ख्रीष्टलाई बङ्गाली भाषामा प्रचार गर्नुभयो। उहाँले नयाँ करारको पहिलो संशोधन तयार गर्नुभयो, र जग बसाल्नुभयो। १८०० नोभेम्बर २५ तारिखमा एक जना हिन्दु साधु बप्तिस्मा लिनको लागि तयार हुनुभयो। उहाँले आफू भएको गाउँमा पुगेर आउने अनुमति मागेर जानुभयो, तर कहिल्यै फर्कनुभएन। विलियमले आफ्नो मनको अवस्थालाई यसरी व्यक्त गरेर लेख्नुभयो, “म एउटा किसानले आफ्नो बालीमा काम गरे जस्तै महसुस गर्दछु। कुनै बेला बिउ उम्रँदैछ भनी सोच्छु, तर त्यो थोरै समयभित्र नै उठ्छि जाँदैछ, र मेरो आशा सबै आकाशको बादल जस्तै हराउँदै छ। उम्रेको कुनै कुनै पनि सामा मात्र हो। कतै अलिकति धान उम्रियो भने त्यो पनि सामाहरूले थिचेर अथवा सतावट भन्ने घामले सुकेर मरिहाल्दैछ, तापनि मेरो आशा ख्रीष्टमा छ।”

त्यही वर्षको डिसेम्बर महिनाको अन्तिम आइतबारको दिनमा हुगलीमा कृष्णपालले बप्तिस्मा लिनुभयो। (कृष्णपाल आफ्नो भाँचिएको पाखुराको उपचारको लागि डा. थोमसकहाँ आउँदा उपचारपछि डा. थोमसले गम्भीरतासाथ उहाँलाई सुसमाचार सुनाउनुभएको थियो।) छोटो समयमा उहाँको परिवारले पनि उहाँलाई पढ्छायो। उहाँ ३५ वर्षको हुनुहुन्थ्यो। उत्तर भारतको पहिलो उद्धार

पाएको व्यक्ति मात्र नभएर पहिलो स्थानीय मिसनरी भई कलकत्ता र आसाममा काम गर्नुभयो, र उहाँ नै पहिलो बङ्गाली भजन लेखक पनि हुनुभयो।

सन् १८०१ मा डा. थोमसको निधन हुँदा वार्डले डा. थोमसको बारेमा यसरी लेख्नुभएको थियो : “म त्यो समय कहिल्यै बिर्सन सकिदैन, कृष्णको हातलाई पूर्ववत् अवस्थामा राखेपछि उहाँले उनीसँग आफ्नो आत्माको मुक्तिको बारेमा यति गहिरो कुरा गर्नुभएको थियो, कि कृष्ण बच्चाजस्तै रोए। यसरी दाइ थोमसले भारतको लागि बाटो अगुवाइ गर्नुभयो, र पहिलो मूल निवासीको उद्धारद्वारा मण्डली स्थापनाको माध्यम हुनुभयो।”

कृष्णको साथी गोकुलले पनि बप्तिस्मा लिनुभयो, र विधवा भएकी ४० वर्षकी छिमेकी उन्ना पनि बगालभित्र आउनुभयो। अरू उच्च जातिको मानिसहरूको बीचबाट पनि फल नभएर त्यो वर्ष अन्त भएन। पिताम्बर सिंह भन्ने ५० वर्ष भएको लेख्ने जातिको मानिस आफ्नो पापबाट मुक्ति पाउनको लागि धेरै मन्दिर घुम्नुभएको थियो, र धेरै शास्त्रहरू अध्ययन गर्नुभएको थियो। श्रीरामपुरमा धेरै अगाडि छापेको एउटा पर्चा उहाँको हातमा पऱ्यो, र उहाँ झण्डै ६५ कि.मि. हिँडेर बढी जानकारी पाउनको लागि त्यसको लेखकलाई खोजेर आउनुभयो। उहाँले बप्तिस्मा लिँदा विलियमले एउटा असल विद्यालय शिक्षक पाउनुभयो, र उहाँले चाँडै नै असल प्रचारकको रूपमा पनि आफूलाई प्रमाणित गर्नुभयो। मुसलमानहरूको बीचबाट पहिलो उद्धार पाएको व्यक्ति पेरू हुनुभयो।

पहिलो ब्राह्मण जातिबाट उद्धार पाएको व्यक्तिचाहिँ कृष्णप्रसाद हुनुहुन्थ्यो। आफ्ना साथीहरू र जातिलाई त्यागेर सबै दुःखको बीचमा पनि स्थिर रहनुभयो। अझै २ जना ब्राह्मणहरूलाई पिताम्बर सिंहले बगालभित्र ल्याउनुभयो।

श्रीरामपुरमा मिसन स्थापना भएको थोरै समयमा सुश्री रुमोर (Rumohr), चेवेलियर दे रुमोरकी एउटै छोरी, जो एकदमै शिक्षित र धनी व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो, लामो समयको अस्वस्थतापछि भारतको मौसम आराम लिनको लागि उपयुक्त हुन्छ भन्ने आशामा भारतमा आउनुभएको थियो। उहाँले यात्रा गर्नुभएको डेनिस जहाजले उहाँलाई श्रीरामपुरमा ल्याइपुऱ्यायो, र उहाँले त्यहाँ नै रहने निर्णय गर्नुभयो। उहाँले मिसन परिवार बस्ने ठाउँको नजिकै एउटा घर बनाउनुभयो, र त्यहाँ रहँदा चाँडै नै मिसनरी कामहरूमा गहिरो रूपमा इच्छुक हुनुभयो।

डोरतीको मृत्यु भएको केही महिनाहरूमा सन् १८०८ मा सुश्री रुमोरले विलियमसँग विवाह गर्नुभयो। १३ वर्षपछि विलियमले एउटा असल परिवार पाउनुभयो, र रुमोरले एउटा उपयुक्त साथीको रूपमा मृत्युसम्म विलियमलाई साथ दिनुभयो।

प्रचार गर्नु, शिक्षा दिनु र बाइबल अनुवाद गर्नु यी ३ वटा कुराहरू सुरुदेखि नै विलियमको मिसनरी कामको मुख्य तरिका थिए। तापनि स्थानीय बालबालिकाहरूको लागि विद्यालय खोल्नु विलियमको सोचबाट कहिल्यै हराएको थिएन, जुन कुराले बनिरहेको पुस्ताको बीचमा उत्सुकता र अनुसन्धान गर्ने स्वभावलाई बढाउँछ। मर्शमन र उहाँकी पत्नी जस्ता कुशल र जोशिला शिक्षकहरू साथमा हुँदा विलियम र उहाँका सहकर्मीहरूले निःशुल्क विद्यालय खोल्ने बारेमा सोच्न थाल्नुभयो। सन् १८०० अक्टोबर महिनामा उहाँहरूले निःशुल्क अध्ययन गराउने विद्यालय स्थापना गर्नुभयो, र झण्डै ५० जना नानीहरू भर्ना भए। स्थानीय बासिन्दाहरूले आफ्ना नानीहरूलाई ख्रीष्टीय सिद्धान्त सिकाएर मनलाई बिगार्छन् भनी शङ्का गरे, तर तिनीहरूलाई २ वटा सिद्धान्तहरू स्वतन्त्रता र अनुशासनको बारेमा बुझाए, “नानीहरूलाई कहिल्यै आफ्नो जात गुमाउने कुनै पनि काम गर्न जबरजस्ती गरिँदैन; हामी जातिलाई घृणा गर्दैनौं, तर कसैले पनि आफ्नो स्वेच्छाविना आफ्नो जाति त्यागेको हामी चाहँदैनौं।”

त्यसपश्चात् उहाँहरूले त्यहाँका आर्मेनियन, पोर्तगाली र युरेसियनहरूको ख्रीष्टीय समाजका नानीहरूको लागि एउटा छात्रावासको व्यवस्था भएको शुल्क लिएर पढाउने विद्यालय पनि सुरु गर्नुभयो। उहाँहरूले यस्तै विद्यालयहरू मिसनको असल आयस्रोत हुन्छ भनेर सोच्नुभयो। पुरुष र स्त्री विद्यार्थीहरूको लागि छुट्टै अझ २ वटा विद्यालयहरू पनि स्थापना भयो; त्यसद्वारा ख्रीष्टको ज्योति त्यहाँका ख्रीष्टीय बासिन्दाहरूको बीचमा फिँजियो, र त्यहाँबाट पछिका समयहरूमा मिसनरीहरूको उदय भयो।

गाढा नीलो रङ बनाउन प्रयोग गर्ने बोटको खेती गर्ने बेलासम्म विलियमले कुनै पनि विरोधको सामना गर्नुपरेन, किनभने उहाँ मिसन काममा त्यति सफल हुनुभएको थिएन। तर जब श्रीरामपुरमा उहाँ र उहाँका सहकर्मीहरूले उहाँहरूका

आवाजद्वारा, छापाखानाद्वारा, विद्यालयद्वारा, बिरामी निको पारेर र गरिबहरूलाई सहायता गरेर आफ्नो सेवालाई अगाडि बढाउनुभयो, त्यस समयदेखि उहाँहरूले विरोधको सामना गर्नुपर्ने भयो। हिन्दुहरू उद्धार पाउन थाल्दा मानिसहरूको रिस अझै बढ्दै गयो। विलियमले लेख्नुभयो “आगो बल्ल थाल्यो, जुन आगोको लागि हाम्रो उद्धारकर्ताले धेरै इच्छा व्यक्त गर्नुभएको थियो।” नयाँ करार र पर्चाहरू छापेर वितरण गर्दा त्यसले मानिसहरूलाई क्रोधित बनायो। तर सुसमाचारको आगोचाहिँ बाधाविना फैलिँदै गयो।

इस्ट इन्डिया कम्पनीले तिनीहरूलाई रोक्न खोजेर डेनिसको शासनमुनि पर्ने श्रीरामपुर छोडेर आफ्नो ठाउँमा आउने अनुमति रद्द गर्‍यो। तर वचनको आगोलाई रोक्न सक्छ र? छापिएको हरेक बङ्गाली पर्चा अथवा किताबहरू हरेक एउटा-एउटा मिसनरी भए। उद्धार पाएका नयाँ व्यक्तिहरू हरेक जना स्त्रीहरूसमेत आफ्ना मानिसहरूको लागि प्रेरित भए। कृष्णपालले हरेक हप्ता धनी, गरिब र दासहरूलाई बगालमा ल्याउनको लागि १४ वटा ठाउँहरूमा प्रचार गर्नुभयो। मिसनको कर्मचारी भई सेबुक रामले दरबारको वरिपरि र झ्यालखानाहरूमा प्रचार गर्नुभयो।

सन् १८१० मा श्रीरामपुरको मिसन फैलिएर विभिन्न जिल्लाहरूमा थुप्रै शाखाहरू स्थापना भयो। अहिले ३०० जना विश्वासीहरू थिए, त्यसमा १०५ जना त्यही वर्ष नै उद्धार पाएका मानिसहरू थिए। अनगिन्ती मानिसहरू नाश भइरहेको अवस्थामा विलियमलाई यी कुराहरूले तृप्त बनाएन। उहाँले यसरी लेख्नुभयो, “हामी यो देशमा सजिलो वातावरणमा रहनको लागि आएका होइनौं, हामी विश्वास गर्छौं कि मानिसहरूको उद्धार बाहेक अरु कुनै कुराले हामीलाई सन्तुष्टि दिँदैन। ३० लाख मानिसहरू डुबिरहेका छन् भने तिनीहरूको बीचबाट १ जनालाई मात्र बचाउनुमा तृप्त भयाँ भने हामीचाहिँ राक्षस हौं।” “हामी अहिले कलकत्ता फर्कौं, तर निराश नभईकन होइन, यो सहरमा नाश भइरहेका आत्माहरूलाई हेरेर पनि कसरी निराश नहुनु?”

सन् १८०३ अप्रिल महिनामा विश्वासीहरूको बीचमा पहिलो पवित्र विवाह सम्पन्न भयो। दुलही सिकर्मी कृष्णकी छोरी हुँदा दुलाहा पहिलो ब्राह्मण विश्वासीको छोरो हुनुहुन्थ्यो।

विलियम र उहाँका सहकर्मीहरूले काम विस्तारको एउटा नयाँ योजना सोच्नुभयो। उहाँहरूले शाखा कार्यालयहरू खोलेर त्यहाँ एक जना विश्वासीलाई राख्ने निर्णय गर्नुभयो। त्यस्तै शाखा कार्यालयमा काम गर्ने विश्वासीहरूले प्रचार गर्नु र बाइबल र पर्चाहरू वितरण गर्नुको साथै विद्यालयहरू स्थापना गरेर त्योमार्फत धर्मशास्त्रको वचनलाई पढ्न सिकाउनुपर्थ्यो, ४ जना काम गर्नेहरू मिसनको मुटु भएको श्रीरामपुरमा रहन्छन्। हरेक शाखा कार्यालय एक-अर्काबाट २०० माइल (३२० कि.मि.) टाढा स्थापना गरिनेछ, ताकि एउटाले आफ्नो वरिपरि १०० माइलसम्म काम गर्ने मौका पाउँछ।

पहिलो शाखा आगरामा खुल्यो, त्यहाँबाट नै 'द युनाइटेड मिसन अफ इन्डिया' सुरु भयो। यो फैलिएर बङ्गाल, बर्मा, भुटान, हिन्दुस्तान र ओडिशा गरी ५ वटा स्थानहरूमा स्थापित भयो। बङ्गाल मिसनमा श्रीरामपुर, कलकत्ता, दिनापुर, सदमहल, गोमालती, कुतवा, ढाका, चितगंगा र आसाम पन्थो। भुटानमा जानुभएका मिसनरीहरू लुटपाटमा परे र उहाँहरूलाई त्यहाँबाट खेदियो। गया, पटना, गाजीपुर, बनारस, इलहवाद, कानपुर, अजमेर र दिल्ली हिन्दुस्तान मिसनको क्षेत्रमा पर्थ्यो। हिन्दु, मुस्लिम र बुद्धिस्टहरूको बीचमा सुसमाचार, छापाखाना र ईश्वरीय भलाइ गर्ने कामको प्रभाव फैलिँदै गएको विलियमले महसुस गर्नुभयो।

विलियम केरी प्राध्यापकको रूपमा :

लर्ड भेलेस्ले विलियम केरीको उमेर बराबरको हुनुहुन्थ्यो। विलियम ह्यामलटनमा जुत्ता सिलाउने काममा हुँदा जवान भेलेस्ले इटन क्राइष्ट चर्च र अक्सफोर्डमा हुनुहुन्थ्यो। विलियम कलकत्तामा भोकै हुनुभएको अवस्थामा भेलेस्ले सन् १७९८ मा कलकत्ता आइपुगनुभयो।

उहाँ कलकत्तामा आइपुगनुहुँदा कम्पनीका कर्मचारीहरूको मोजमज्जाको जीवन देखेर छक्क पर्नुभयो। आइतबारको दिन घोडा दौड र जुवा-तासको लागि तोकिए जस्तै थियो। १६ वर्षका जवान केटाहरू जो भखैँ मात्र आफ्नो बेलायती विद्यालयको अध्ययनलाई सिद्ध्याएका थिए, जसले प्राथमिक शिक्षाहरूलाई अलिकति मात्र सिकेका थिए, तिनीहरू नै लाखौँ स्थानीय बासिन्दाहरूको

बीचमा न्यायाधीश, राज्यपाल र कर उठाउनेहरू थिए। आफ्नो इच्छालाई नियन्त्रण गर्नुपर्ने र विवेकलाई तालिम दिनुपर्ने उमेरमा यी जवान केटाहरू फुस्लाउने स्थानीय साथीहरूको बीचमा ठूलो आयस्रोत भएको अवस्थामा आफूलाई भारतमा पाए। लर्ड भेलेस्लेलाई थाहा भयो कि यी सबैले अन्तमा विनाश ल्याउँछ। उहाँले महसुस गर्नुभयो कि यी भविष्यका शासकहरूलाई आफ्नो जिम्मेवारी र उनीहरूको स्थानमा आउने परीक्षाहरूलाई सामना गर्नको लागि भारतमा नै शिक्षा दिनुपर्छ। त्यसैले अबदेखि यी शासकहरू र मुख्य प्रबन्धकहरू बेलायती शासनमा काम सुरु गर्नु अगाडि ३ वर्ष अध्ययन गर्नुपर्ने नियम ल्याउनुभयो।

उहाँले फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयको स्थापना गर्नुभयो। पूर्वमा शिक्षा पाउनको लागि त्यो एउटा असल र ठूलो ठाउँ बन्न पुग्यो। उहाँले आकर्षक रूपमा धेरै बुद्धि पुन्याएर ठूलो उद्देश्य राखी शिक्षकहरू उच्च विद्यालयको लागि छान्नुभयो। विलियम केरी, जो विश्व विद्यालयभित्र प्रवेश गर्नुभएकै थिएन, कुनै ठूलो पुस्तकालयमा जानुभएकै थिएन; जसले इटन र अक्सफोर्ड विश्व विद्यालयहरूको नाम मात्र सुन्नुभएको हुनपर्छ – जसको कक्षा कोठा जुत्ता सिलाउने पसल थियो, उनैलाई बङ्गाली र संस्कृत भाषा पढाउने अवसर प्रदान गरिएको थियो। विगतमा गरिब गोठालालाई आफ्नै इच्छानुसार उनका राजकुमारहरूलाई बाँध्न र बुढापाकाहरूलाई ज्ञानका कुरा सिकाउन ज्ञानी तुल्याउनुभएको (भजनसंग्रह १०५:२२) परमेश्वरले अब फेरि त्यो काम गर्दै हुनुहुन्थ्यो; विगतको जुत्ता सिलाउने व्यक्तिलाई भारतको भविष्यका शासकहरू र मुख्य प्रबन्धकहरूलाई ज्ञानको कुरा सिकाउने तुल्याउनुभयो।

मिसनका कामहरूमा कुनै पनि बाधा नल्याउने भन्ने सर्तमा मात्रै विलियमले यो अवसरलाई स्वीकार गर्नुभयो। तर यो कामले उहाँको मिसनलाई विस्तारित गर्न सहायता गर्छ भन्ने कुरा उहाँलाई बुझाएको थियो। उहाँको नियुक्ति हुँदा हातमा कुनै पनि किताब नभएको अवस्थामा आफूमा ठूलो जिम्मेवारी भएको उहाँले देख्नुभयो, र सबै कुरा जगदेखि सुरु गर्नुपर्ने भयो। व्याकरणको किताब, शब्दकोश र चाहिएका अन्य किताबहरू सबै तयार पारेर छान्नुभयो। विलियमले १८३१ सम्म उच्च विद्यालयमा काम गर्नुभयो। फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयको आकर्षक शिक्षक हुनुहुन्थ्यो। उहाँले आफ्नो शिक्षाद्वारा स्थानीय बासिन्दाहरूलाई

धेरै प्रभाव पार्नुहुन्थ्यो, र धेरैलाई आकर्षित पनि गर्नुभयो। आफ्नो ३० वर्षको कार्य अवधिमा विलियमले लोक सेवामा सहभागी भएका धेरै जना बुद्धिजीवीहरूलाई प्रभाव पार्नुभएको थियो। संस्थापकले भन्नुभयो, “उच्च विद्यालय खडा रहनुपर्छ अथवा साम्राज्य ढल्नुपर्छ।” जवान मानिसहरू ३ वर्षको शिक्षापछि आफ्नो काममा लाग्दा नयाँ प्रबन्धकको समय शासनमा आयो। ३० वर्षसम्म एउटा पूर्ण नागरिक पुस्ता विलियम केरीको नरम वशमा आयो, र उहाँले तिनीहरूलाई आफ्नो ज्ञान, नम्रता, कुशलता र मिलनसारपनद्वारा प्रभाव पार्नुभयो। विलियमको पाउमा बसेका जवान मानिसहरूले ज्ञान पाएर विद्वान भएको मात्र नभएर स्थानीय बासिन्दाहरूलाई नम्रतासाथ व्यवहार गर्न पनि सिके।

भविष्यका शासकहरूलाई सिकाउने काम सकिसकेपछि मिसनरी प्राध्यापकले आफ्नो बेलुकीका समयहरूलाई सामान्य मानिसहरूलाई प्रचार गर्नु, झ्यालखानामा कैदीहरूलाई भेट्नु र बेलायती सिपाहीहरूसँग कुराकानी गर्नुमा बिताउनुहुन्थ्यो। हप्ताको ४ दिनको काम कलकत्तामा सकेपछि श्रीरामपुरमा फर्की आउनुहुन्थ्यो, र बाँकी समयहरूलाई त्यहाँ बोलिने भाषाहरूमा बाइबल अनुवाद गर्न प्रयोग गर्नुहुन्थ्यो। दिनको कामको लामो समयको ३ भागमा एक भागलाई संस्कृत भाषा अध्ययनमा दिनुहुन्थ्यो। दिउँसोका समयहरूलाई संस्कृत भाषा पढ्नु, लेख्नु, सिक्नुमा र बेलुकीका समयहरूलाई बाइबल अनुवाद गर्नुमा बिताउनुहुन्थ्यो।

बाइबल अनुवादक र समाज सुधारक

उहाँले जीवित वचनको जीवन र शक्तिको अनुभव गरेको जवान उमेरदेखि बाइबलको एक अध्यायलाई अङ्ग्रेजी भाषामा पढेर त्यसपछि उहाँ आफैले सिक्नुभएको ६ वटा अन्य भाषाहरूमा पनि पढेर मात्र हरेक दिनलाई सुरु गर्ने विलियमको बानी कहिल्यै टुटेको थिएन। सन् १७९३ मा उहाँले बङ्गाली भाषा सिकेपछि विलियमको हृदय र मन बाइबललाई भारत र पूर्वी एसियाको मुख्य भाषाहरूमा अनुवाद गर्नुपर्छ भन्ने इच्छाले भरेको थियो। उहाँले प्रचार गर्नुभयो, सिकाउनुभयो, तर उहाँको दिनको कामको समयमा वर्षौंसम्म बढी समय लिएको कामचाहिँ स्वर्गीय सन्देशलाई सबै मानिसहरूको आफ्नो भाषामा अनुवाद गर्नु थियो।

परिश्रमी विलियमले उहाँको लामो कठिन परिश्रमद्वारा अज्ञात ठाउँहरूमा नयाँ बाटोहरू बनाउँदै जानुभयो। बनाएका सबै पाण्डुलिपि जलिसकेपछि उहाँ आफूले बनाएको बाटोमा फेरि हिँड्नुभयो, साथै अरू भविष्यका अनुवादकहरू पनि उहाँले बनाएको बाटोमा हिँडे, जसले स्वर्गीय वचनलाई अनुवाद गर्थे। उहाँ ४० वटा भाषाहरूमा पूरै रूपमा वा कुनै भागसम्म बाइबल अनुवाद गर्न परमेश्वरको हातमा एक औजार हुनुभएको थियो। बङ्गाली, हिन्दी, मराठी र संस्कृत भाषाहरूमा बाइबल

अनुवाद उहाँको आफ्नै परिश्रम थियो। चिनियाँ भाषामा मर्श्मनले गर्नुभएको थियो। हिन्दी भाषाको विभिन्न उपभाषाहरूमा उहाँका सहकर्मीहरू र पण्डितहरूले गर्नुभएको थियो। लाखौँ मानिसहरूलाई परमेश्वरको वचन दिनको लागि उहाँले

केरी पण्डितसँग भएर बाइबल अनुवाद गर्नुहुँदै

विश्राम नलिई रात-दिन काम गर्नुभयो।

सन् १९०४ मा ब्रिटिस एन्ड फरिन बाइबल सोसाइटीको (British and Foreign Bible society) १०० वर्ष पूरा भएको उत्सवमा मिस्टर जर्ज ए ग्रिएरसन जोचाहिँ भारतको भाषा अनुसन्धान विभागको कार्यालय प्रमुख हुनुहुन्थ्यो, उहाँले भन्नुभएको थियो, “ठूलो हृदय भएको श्रीरामपुरका मिसनरीहरूको टोलीले पूरै बाइबल अथवा नयाँ करार मात्र गरी ४० वटा भाषाहरूमा अनुवाद गर्नुभएको थियो। त्यस अघि भारतमा बाइबल अनुवाद गरिएका भाषाहरूलाई एउटा हातका आँलामा गन्न सकिन्थ्यो। श्रीरामपुरका संस्करणहरू पछिल्ला समयहरूमा अझै उचित संस्करणहरूद्वारा बदलियो भन्ने कुरा सत्य हो, तापनि पहिलो कदम सबैभन्दा मुख्य कदम हुन्छ, त्योचाहिँ विलियम र उहाँका सहकर्मीहरूद्वारा भएको थियो।

दिनापुरमा रहेको बेलामा विलियमले छाप्ने यन्त्र, कागज र अक्षरहरू र काम गर्ने व्यक्तिको लागि बेलायतबाट आशा गर्नुभयो। उहाँको इच्छाअनुसार छपाई काम गर्ने व्यक्ति विलियम वार्डलाई पाउनुभयो, जो उहाँको सहकर्मी बन्न योग्य हुनुहुन्थ्यो। बाँकी सबै थोकहरू उहाँले बङ्गालबाट नै पाउनुभयो। उहाँले पुरानो छाप्ने यन्त्र कलकत्ताबाट किन्नुभएको थियो; त्यसलाई प्रयोग गरेर बङ्गाली नयाँ करार छाप्नुभयो।

कसरी यी मिसनरीहरूले बाइबललाई यति धेरै भाषामा अनुवाद गर्न सके? कठिन परिश्रम र ईश्वरीय ज्ञानद्वारा मात्रै यो साध्य भयो। विलियम केरी र उहाँका सहकर्मीहरूले यी भाषाहरूको व्याकरण अध्ययन गरेर त्यसलाई लेख्नुभयो। उहाँहरूले ध्यानसित हरेक भाषामा भएको अनियमित कुराहरू र असाधारण कुराहरूको अध्ययन गर्नुभयो। सन् १८०१ फेब्रुअरी ७ तारिखमा विलियमले अनुवाद गर्नुभएको पहिलो बङ्गाली भाषाको नयाँ करारको अन्तिम पाना उहाँको हातमा आइपुग्यो। त्यो पुस्तकलाई भक्तिसहित प्रभु-भोजको टेबुलमा राखेर परमेश्वरको हातमा अर्पण गरियो। मिसनरी परिवारहरू र नयाँ विश्वासीहरू कृष्णपालको अगुवाइमा परमेश्वरलाई धन्यवाद दिनको लागि पुस्तकको वरिपरि भेला भए। विलियमले, “ख्रीष्टको वचन तिमीहरूमा प्रशस्ततासँग वास गरोस्” कलस्सी ३:१६ ‘क’ बाट प्रचार गर्नुभयो। १५ वर्षको

कठिन परिश्रमको फलस्वरूप बङ्गाली बाइबल अनुवाद भयो, विलियमले आफ्नै कलमद्वारा पूरै बाइबल लेख्नुभएको थियो। सन् १८११ को अन्तिमतिर विलियमले संस्कृत, बङ्गाली र मराठी भाषाहरूको व्याकरण बनाएर प्रकाशन गरिसक्नुभएको थियो। त्यसपछि उहाँले तेलुगु, कनडा, ओरिया, पञ्जाबी, काश्मिरी, गुजराती, नेपाली, असामी भाषाहरूको व्याकरण तयार गर्ने काम गर्नुभयो।

१७ वर्षपछि मिसनले आफ्नो कामलाई विस्तार गर्दै ढाका(Dhaka)सम्म पुग्दा उहाँहरूले त्यहाँ हिन्दु भएर जन्मिएको तर मूर्ति पूजालाई छोडिसकेका मानिसहरूको धेरै गाउँहरू भेटाउनुभयो, जो इमानदारीताको लागि नाम चलेका व्यक्तिहरू थिए, तिनीहरूले ती गाउँहरूकै बीचमा एउटा काठको बक्सामा भएको किताबलाई आफ्नो विश्वासको आधार मान्थे, त्यो किताब कहाँबाट आएको थियो भनी कसैलाई पनि थाहा थिएन। त्यो किताबचाहिँ मुक्तिदाता ख्रीष्ट येशूको सन्देश भएको बङ्गाली नयाँ करार थियो, जुनचाहिँ विलियमको पहिलो अनुवादको कामद्वारा तयार भएको थियो।

संस्कृत भाषाको बाइबल पनि त्यही कठिन परिश्रम गर्ने विद्वान् विलियमद्वारा नै अनुवाद भएको थियो, त्यसलाई ब्राह्मणहरूले असल तरिकाले स्वीकार गरे। सन् १८१२ को आगोमा त्यो नष्ट हुँदा, पुरानो करारको ऐतिहासिक पुस्तकहरू फेरि अनुवाद भएर सन् १८१५ मा प्रकाशित भए। सन् १८२७ मा वृद्ध अवस्थामा पुगिसक्नुभएको सन्त फेरि संशोधन गरिएको पूरै बाइबललाई प्रकाशन गर्न सक्ने गरी बलियो हुनुहुन्थ्यो।

केरी मराठी भाषामा बाइबल अनुवाद गर्ने काममा हुनुहुन्थ्यो। सन् १८०४ मा उहाँ आफैलाई यो काम गर्न गाह्रो भइरहेको थियो। सन् १८११ मा नयाँ करारको पहिलो संशोधन प्रकाशित भयो, र सन् १८२० मा पुरानो करार पनि छापाखानाबाट निस्केको थियो।

विलियम हिन्दीमा अनुवाद गर्न एकदमै इच्छुक हुनुहुन्थ्यो। नयाँ करार अनुवाद भइसक्दा त्यसलाई पढेको ब्राह्मण पूजाहारी आनन्द मसीले ख्रीष्टलाई पाएका थिए। हिन्दी अनुवाद विलियमको आफ्नै हातबाट सन् १८०२ देखि सन् १८०७ भित्र भएको थियो। पञ्जाबी बाइबल झण्डै पूरा भएको अवस्थामा सन्

१८१५ मा प्रकाशित भयो, र सन् १८२० भित्र प्रख्यात भइसकेको थियो। केरीले भन्नुभयो, “अमृतसर र लाहौरमा ख्रीष्टको किताबको बारेमा चर्चा भइरहेको छ, र मानिसहरूले पढिरहेका पनि छन्, र यसले मानिसहरूको मनमा हलचल ल्याएको छ।” एउटा जवान कैदीलाई उसले कसरी यति जना मानिसहरूलाई मारे भनी सोध्दा उसले त्यो बाइबललाई देखाएर भने, “मैले यो किताब पढेको भए, यो काम गर्न सक्दिन थिएँ।” लुधियानादेखि ६५ कि.मि. उता एउटा साधुले सँचि पिते इसा (Sachi Pite Isa) समाजको स्थापना गर्नुभयो, र त्यहाँका बासिन्दाहरूद्वारा धेरै नै सतावटमा पर्नुभयो।

१२ वर्षमा एक पटक हरिद्वार भनिने ठाउँमा कुम्भ मेला हुन्थ्यो, जहाँ हजारौं तीर्थयात्रीहरू भेला हुन्थे। मिसनरीहरूले यो ठाउँलाई केन्द्र बनाएर प्रचार र बाइबल वितरण गरे। यहाँ नै पास्था भाषाको बाइबल एक अफगानी घोडा व्यापारी अलिगानलाई दिइएको थियो, साथै उसलाई यसको वास्ता पुन्याउन सल्लाह पनि दिइएको थियो। उहाँले किताबलाई एक जना मुल्लालाई देखाउनुभयो। मुल्लाले पुरानो करारको धेरै पानाहरूलाई पढेर त्यहाँ लेखिएको पिता मोशा र पिता नोआका कुराहरू सत्य कथा हो भनी अलिगानलाई भन्नुभयो।

दुःखका घडीहरू:

सन् १८११-१८१२ साल सम्झनामा सधैं रहिरहने दुःखदायी वर्ष भयो। मृत्यु ७ जना मिसनरीहरूका हरेक घरमा प्रवेश गर्‍यो, र श्रीमती अथवा नानीहरूलाई लग्यो। विलियम आफैले पनि उहाँका नानीहरूलाई गुमाउनु पर्‍यो। त्यही बेला उहाँ आफ्नो काममा सधैं जसो फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयमा हुनुहुन्थ्यो। सन् १८१२ मार्च ११ तारिखको बेलुकी यो घटना घटेको थियो। सबै स्थानीय कामदारहरू छापाखानाबाट घर फर्किसकेका थिए, विलियम वार्ड मात्र त्यहाँ हुनुहुन्थ्यो। बाइबल प्रकाशन गर्ने काम तीव्र गतिमा भइरहेको थियो। दिनका समयहरूमा २०० फिट लामो र ५० फिट चौडाइ भएको यो हलमा कम्तीमा २० जना भाषा विद्वान्हरू विभिन्न भाषाहरूमा अनुवाद गर्ने काममा हुनुहुन्थ्यो, अक्षरयोजक, छाप्ने व्यक्तिहरू, किताब कस्ने काम गर्नेहरू र लेखकहरू पनि थिए। १४ वटा भाषाका अक्षरहरू, थुप्रै कागजहरू, शब्दकोश, व्याकरण र अनुवाद गरिसकेको बाइबलका पाण्डुलिपिहरू पनि थिए। त्यहाँ आगो लाग्यो,

सास फेर्न नसक्ने गरी धुवाँ छान्ने ठाउँबाट कार्यालयसम्म आयो, धेरै गाह्रोसहित विलियम वार्ड त्यहाँबाट निस्केर मर्श्मन र स्थानीय बासिन्दाहरूसँग मिलेर सबै ढोका र झ्याल थुनिसकेपछि छानामा चढ्नुभयो, र ४ घण्टासम्म जलिरहेको सामानमाथि पानी हाल्नुभयो। उहाँ र मर्श्मन कागजहरूलाई निकाल्नमा व्यस्त हुँदा कसैले एउटा झ्याल खोली दियो, लागेको हावाले पूरै भवनलाई ध्वस्त पार्‍यो। मध्यरातमा छाना भत्किएर तल झर्‍यो।

मर्श्मन आफैँ भोलिपल्ट बिहान खबर दिनको लागि कलकत्ता जानुभयो। विलियम यो खबर सुन्दा साह्रै दुःखित हुनुभयो, र उहाँको आँखाबाट आँसु बग्‍यो। उहाँहरूको साथी थोम्सनलाई बोलाएर खबर दिँदा उहाँ पनि रुनुभयो।

दिउँसो उहाँहरू श्रीरामपुरमा फर्कँदा वार्ड रमाइरहेको भेट्टाए। उहाँले छानलाई प्रयोग गर्ने सामाग्रीहरू त्यो कोठाबाट भेट्टाउनुभएको थियो। ५ वटा यन्त्रहरू पनि असर नभएको अवस्थामा भेट्टाउनुभएको थियो। उहाँहरू आउनुभन्दा अघि नै काम फेरि सुरु गर्नको लागि उहाँले एउटा गोदाम भाडामा लिइसक्नुभएको थियो। विलियम डढेर नाश भएर धुवाँ निस्किरहेका सामाग्रीहरूको बीचमा हिँड्नुभयो। उहाँको आँखा आँसुले भरिएको थियो। यो ठूलो आगलागीमा विलियमले अनुवाद गरेको १० वटा भाषाका बाइबलहरू र पाण्डुलिपिहरू पनि नष्ट भइसकेका थिए। उहाँले मर्श्मनसँग मिलेर अनुवाद गर्नुभएको महाकाव्य रामायण पनि जलिसकेको थियो। उहाँको विशाल परियोजनामा बनाउनुभएको बहुभाषीय संस्कृत शब्दकोश अब खरानी भइसकेको थियो। थुप्रै कागजका पोकाहरू, १४ वटा भाषाका अक्षरहरू, भर्खरै ल्याएको हिब्रू, ग्रीक र अङ्ग्रेजी भाषाका अक्षरहरू, बढी मूल्यका शब्दकोशहरू, व्याकरणहरू, हिसाब किताबहरू सबै खरानी भइसकेका थिए।

विलियमले भन्नुभयो, “एक छोटो बेलुकीको समयमा वर्षौं गरेको परिश्रम नष्ट भयो। परमेश्वरका मार्गहरू कति गहिरा छन्? भर्खरै मात्र मैले कुनै कुराहरूलाई तिनीहरूको उच्च परिपक्वतामा ल्याएको थिएँ, र मिसनरी स्थापनाको बारेमा चाहिएको भन्दा बढी उच्च विचार राखेर आफूलाई बधाई दिएको सायद हुन सक्छ होला। परमेश्वरले मलाई होच्याउनुभयो। ताकि म अझै नम्र भएर देख्न सकूँ। परमेश्वरले हामीलाई हिकाउनुभएको छ। उहाँलाई त्यस्तो

ब्याप्टिस्ट मिसन छापाखाना

गर्ने अधिकार छ। हाम्रो जीवनमा उहाँको सुधार आवश्यक छ। म उहाँको सर्वोच्च इच्छामा आफैलाई समर्पण गर्न चाहन्छु।”

सबै कुरा देख्नुभएको थोम्सनले लेख्नुभयो, “कसले त्यो ठाउँमा त्यो समयमा त्यस्तो व्यक्तिसँग उभिन सक्छ, त्यो पनि दुःखित नभईकन। भुईँभरि आधा डढेका कागजहरू फिँजिएका थिए, जसमा थोरै समय अधिसम्म जीवित वचन छापिन्थ्यो, परमेश्वरको कामको लागि छुट्ट्याइएका छपाई कामको विभिन्न सामाग्रीहरू सबै आफ्नो रूप गुमाएको अवस्थामा थिए। कुनै समय अगाडि यी सबै काम पूरा गर्ने प्रतिज्ञा गरिरहेका थिए, तर अहिले सबै कुरा खरानी भइसकेको छ। अब तिम्रा किताबहरूमा फर्किजाऊ। तिमिले गर्ने सबै काममा परमेश्वरलाई सम्झी। तिमिले गर्ने हरेक योजना, उद्देश्य र कामहरूमा परमेश्वर महिमित बनून्। उहाँ तिमिबिना पनि काम गर्न सक्नुहुन्छ।” फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयमा उहाँको सहकर्मीले उहाँलाई सान्त्वना दिएर भन्नुभएको थियो, “जति अशान्ति र दुःख भए पनि, दोस्रो पटक त्यही बाटोमा यात्रा गर्दा त्यो यात्रा आत्मबलसहित गरिन्छ, र पहिलेको भन्दा सजिलो हुन पुग्छ।”

आगोले तिनीहरूको पाण्डुलिपि, छाप्ने सामग्री र पैसालाई जलायो, तर उहाँहरूको जोस, उत्साह र साहसलाई जलाउन सकेन। उहाँहरूको परमेश्वरप्रतिको जोसको आगो, असल उद्देश्य र शुद्ध चाहना चम्किलो र

शक्तिशाली भएर उहाँहरूको आत्मामा बल्यो। आगोको धुवाँ बन्द भएको भोलिपल्ट काम सुरु भयो। नयाँ एउटा ठाउँ छानियो, जुनचाहिँ श्रीरामपुरको प्रख्यात छापाखाना भयो। फलामबाट चाहिएका सामग्रीहरू बनाउने काम फेरि सुरु भयो, र उहाँहरूको ठूलो शक्तिको रहस्य भएको परमेश्वरको वचनको अनुवाद फेरि सुरु भयो।

२ महिनाभित्र तमिल भाषाको नयाँ करार छापिएर माग राखेका २ वटा मण्डलीहरूमा पठाइयो। हरेक १४ दिनको एक पटक नयाँ अक्षरहरू बनाइयो, १ महिनाभित्र छापाखानामा रातदिन काम सुरु भयो। ६ महिनाभित्र छापाखानाको सबै बिग्रिएका सामानहरू मर्मत भए। सन् १८१२ मा भएको आगलागीको नोक्सानी भोगे तापनि श्रीरामपुरको छापाखानामा विलियमको जीवनकालमा २ लाख १२ हजार ओटा धर्मशास्त्रहरू छापिएको थियो।

‘कृषि र बागवानी संस्था भारत’को स्थापना :

विलियम केरी जवान केटो हुँदा नै आफ्नो वरिपरिको वातावरणमा भएका बोटबिरुवा र जनावरहरूमा चासो देखाउनुहुन्थ्यो। कुनै फूल अथवा कीराहरू आफूले सङ्कलन गर्नु पर्दा, उहाँ कुनै अफ्ट्यारो र फोहोर मैलाको वास्ता गर्नुहुन्नथ्यो। उहाँको सुत्ने कोठा जिउँदा र मरेका चराहरू र कीराहरूले भरेको थियो, जुन कुराले छोरोको उत्सुकताप्रति उहाँकी आमाले देखाउनुभएको प्रशंसायोग्य सहनशीलतालाई पनि देखाउँछ।

उहाँ ८-१२ वर्षको हुँदा नै अरूभन्दा बढी विज्ञान, इतिहास र यात्रासम्बन्धी किताबहरू पढ्नुहुन्थ्यो। उहाँको काकाले आफूले गरेको बगैँचासम्बन्धी कामको ज्ञान विलियमलाई पनि सिकाउनुभएको थियो। जुत्ता सिलाउने प्रचारकले आफू बसोबास गरेको हरेक घरको वरिपरि बगैँचा बनाउनुहुन्थ्यो, जसले कलकत्तामा आएदेखि त्यस्तै बगैँचाहरूलाई वैज्ञानिक दृष्टिले निरीक्षण गर्न थाल्नुभएको थियो, र आफ्नो पहिलो खेत-घर जङ्गलमा बनाएदेखि एउटा कृषि सुधारक पनि बन्नुभएको थियो।

केरीकी बहिनीले उहाँको तीव्र निरीक्षण गर्ने बानीको बारेमा यसो भन्नुभएको थियो, “उहाँले बाल्यकालदेखि नै आफू हिँड्दा वरिपरि भएका बारहरूलाई

निरीक्षण नगरी हिँड्नु हुन्न थियो; कुनै पनि बोटबिरुवालाई हातमा लिँदा त्यसलाई ध्यानसित निरीक्षण गर्नुहुन्थ्यो, कीराहरूको प्रगतिको निरीक्षण गर्न उहाँको कोठा थुप्रै कीराहरूले भरिएको हुन्थ्यो।

केरीलाई थाहा थियो कि प्रकृति अध्ययन गर्नुपर्ने गरी मूल्यवान् छ। केरीले भन्नुहुन्थ्यो, “कीराहरू पनि हाम्रो ध्यान पाउन मूल्यवान्का छन्। तिनीहरू बन्धनमा भएका आत्माहरू होइनन्, तर ईश्वरीय उद्देश्य भएका प्राणीहरू हुन्।”

उहाँ बङ्गालमा आइपुग्दा उहाँले निरीक्षणका किताबहरू लेख्न थाल्नुभएको थियो। हरेक चरा, जनावर, माछा सबैको छुट्टाछुट्टै किताबहरू राख्नुभएको थियो। उहाँले यी निरीक्षणका किताबहरूलाई पछिल्ला समयहरूमा युरोपमा पठाउने योजना बनाउनुभएको थियो। वनस्पति शास्त्रमा उहाँ धेरै अगाडि हुनुहुन्थ्यो। भारतमा रहँदा पनि वनस्पति शास्त्रमा धेरै इच्छुक भएर पूरा हृदयले बोटबिरुवाहरू उमाने गर्नुहुन्थ्यो। उहाँको एउटा ठूलो सुन्दर बगैँचा थियो, जसमा उहाँले न्यायसङ्गतको गर्व गर्नुहुन्थ्यो। उहाँले उहाँका साथीहरूलाई लेख्नुभएको थियो, “म प्रकृतिमा धेरै मोहित छु, मेरो कठिनाइपूर्ण कामबाट आराम लिन बगैँचामा मैले समय बिताएर त्यसकै हेरचाह गर्ने गर्छु। मेरो सङ्ग्रहालय र बगैँचा मनोरञ्जन गर्ने ठाउँ मात्र नभएर मेरो लागि स्वस्थपनको स्रोत पनि हो।”

उहाँका कान्छो छोरो जोनाथनले आफ्नो बुवाको निरीक्षण गर्ने शक्ति र परमेश्वरको सृष्टिप्रति भएको प्रकृतिको उत्साहको बारेमा यसो लेख्नुभएको थियो, “प्रकृतिमा भएका हरेक कुराप्रति मेरो बुवा धेरै उत्सुक हुनुहुन्थ्यो। उहाँले सङ्कलन गर्नुभएका खनिज पदार्थहरू र प्रकृतिको अन्य वस्तुहरू धेरै थिए, र यी सबै थोकहरूले उहाँको आरामका समयहरूमा उहाँको ध्यानलाई आकर्षण गर्थ्यो। वनस्पति विज्ञान उहाँको लागि सधैं नै खुसीको कुरा र उहाँले सधैं अध्ययन गर्ने विषय थियो, र उहाँको बगैँचाप्रतिको मोह अन्तसम्म नै रह्यो। उहाँले बगैँचालाई लिनियन (Linnaean) प्रणालीमा मिलाउनुभएको थियो; बगैँचा अथवा बगैँचाको बारलाई छुनु उहाँको आँखाको नानीलाई छुनु जस्तै थियो। यहाँ नै उहाँ आफ्नो गुप्त उपासना र अध्ययनका समयहरूमा रमाउनुहुन्थ्यो। उहाँसँग पूर्वको उत्तम दुर्लभ बिरुवाहरू थिए। उहाँसँग सम्पर्कमा आउने युरोपका आदरणीय मानिसहरूलाई उहाँले ती बिरुवाहरू पठाउनुहुन्थ्यो। उहाँको अन्तिम

अस्वस्थ अवस्थाहरूमा शरीरको कमजोरीपनले उहाँलाई त्यो बगैँचामा जान नदिँदा त्यहाँ जान नपाएकोमा भएको उहाँको दुःखलाई हेर्न धेरै गाह्रो थियो। धेरै पटक हिँड्न नसक्ने भएको कारण उहाँलाई पाङ्ग्रा भएको कुर्सिमा राखेर बगैँचामा लगिन्थ्यो।

उहाँले उहाँको साथी विलियम रक्सवर्गले लेख्नुभएको 'फ्लोरा इन्डिखा' भन्ने वनस्पति शास्त्रको ३ ओटा किताबको ३ ओटा भागलाई सम्पादन गर्नुभएको थियो, जुनचाहिँ अहिलेसम्म वनस्पति शास्त्रका वैज्ञानिकहरूको बीचमा प्रयोगमा छ। यी किताबहरूको अधिल्लो पानामा उहाँले लेख्नुभयो 'हे परमप्रभु, तपाईंका सारा कामहरूले तपाईंलाई प्रशंसा गरून् - दाउद'

उहाँको श्रीरामपुरमा भएको ५ एकडको वनस्पति बगैँचामा देवदार, सगोत्रे, इमली, महोगनी (Mahogany) युकलिप्टस (जसलाई मसलाको रुख पनि भनिन्छ।) जस्ता रुखहरू थिए, यी रुखहरूको बारेमा कलकत्ताका मानिसहरूलाई ज्ञान थिएन। सन् १८४० जुन महिना श्रीरामपुरमा आएको ६ महिनापछि केरीले आफ्नो साथी रक्सवर्गलाई आफ्नो बगैँचामा भएको ४२७ वर्ग बोटबिरुवाको बारेमा लेख्नुभएको थियो। झण्डै आधा शताब्दीसम्म त्यो बगैँचा दक्षिण एसियाको विशेष बगैँचा थियो।

वनको विषयमा निबन्ध लेख्ने पहिलो व्यक्ति भारतमा केरी नै हुनुहुन्थ्यो। वन संरक्षण गर्न सरकारले गरेको पहिलो प्रयासभन्दा ५० वर्ष अघिदेखि नै केरीले संरक्षण र बोटबिरुवा खेती गर्ने काम गर्दै आउनुभएको थियो।

केरीको मन सधैं नै आफ्नो छिमेकीको लागि केही गर्न सँकू भन्ने सोचले भरिएको थियो। आफूजसरी नै आफ्नो

मिसन घर -श्रीरामपुर

वरिपरि भएका अबुझ र अन्य मानिसहरूलाई आरामदायक बनाउन, स्वास्थ्य सुधारन र तिनीहरूको खुसीको लागि प्रोत्साहन दिन एउटा अग्रीकल्चरल अन हर्टिकल्चुरल सोसाइटी (खेती किसानी र बगैँचा खेती संस्था) स्थापना गर्ने प्रस्ताव राखेको थियो। सन् १८२० अप्रिल १५ तारिखमा सोसाइटी स्थापना गर्न चाहिएको विवरण पत्र श्रीरामपुरको मिसन घर (कार्यालय) बाट प्रकाशित गरिएको थियो। सेप्टेम्बर १४ तारिखमा कलकत्तामा भएको टाउन हलमा पहिलो बैठक भएको थियो। केरी बाहेक मर्शमन, वार्ड र तीन जना युरोपेलीहरू सहभागी भएका थिए। स्थानीय बासिन्दाहरू र युरोपेलीहरूलाई यो काम मिलेर गर्न अनुरोध गरिएको थियो। सोसाइटी चाँडै नै प्रख्यात भयो। सोसाइटीको पहिलो ८७ वर्षका समयहरूभित्र भारतमा भएका ७००० जना मुख्य मानिसहरू त्यसको सदस्य हुनुभएको थियो, जसमा ७०० जना एसियाका मानिसहरू थिए।

सन् १८४२ मा द अग्रीकल्चुरल - हर्टिकल्चुरल सोसाइटीले त्यसका संस्थापकलाई सम्मान गर्ने निर्णय गर्‍यो। विलियम केरीको नक्सा भएको मार्वल डुङ्गोलाई सोसाइटीको नयाँ भवनमा भएको मेटकेल्फे सार्वजनिक कोठामा राखियो। उहाँको आफ्नो महत्त्वपूर्ण सेवा र लगातार प्रयोग भएको प्रतिभाद्वारा भारतको सुख-चैन विशेष गरी कृषि र बगैँचा खेतीमा ल्याएको उन्नतिलाई सम्मान गरेर यो कार्य गरिएको थियो।

समाज सुधार :

सती प्रथा र अन्य सामाजिक अपराधको विरोधमा केरीको सङ्घर्ष:

केरी भारतमा आइपुग्दा उहाँले विधवाहरूलाई जिउँदै जलाउने अथवा गाड्ने कठोर निर्दयी समाजको प्रथालाई देख्नुभयो। सन् १७८९ अप्रिल १ तारिखमा एउटी स्त्रीले आफूलाई आफ्नो श्रीमान्को लाससँग जलाउन दिएको घटनालाई केरीले आफ्नो जीवनमा पहिलो चोटि देख्नुभयो। स्त्रीले सबैभन्दा महान् र पवित्र काम गरेकी हो भनी केरीलाई अरूहरूले भने केरीले ती स्त्रीलाई यस्तो काम नगर्न सल्लाह दिनुभयो। त्यो दृश्यलाई हेर्न सकेन भने त्यो ठाउँ छोडेर जान तिनीहरूले केरीलाई भने, तर परमेश्वरको न्याय सभामा एक दिन निश्चय नै साक्षी दिने सोचसहित त्यहाँ रहने निर्णय गर्नुभयो। केरी लामो समयसम्म रहन सक्नुभएन, त्यो हत्याको विरोधमा ठूलो स्वरले बोल्दै त्यहाँबाट जानुभयो।

त्यो दृश्य उहाँको मनबाट कहिल्यै हटेन, त्यस प्रथा विरोधको आगो जीवनभरि नै उहाँमा बलिरहेको थियो। पहिले उहाँले धेरै निर्दयी अधिकारीहरूलाई भेट्नुभयो। भारतको सर्वोच्च अदालतले सन् १८०५ मा सती प्रथा धार्मिक स्वतन्त्रता हो, त्यसको विरोधमा कुनै प्रश्न उठाउन पाउँदैन भनी फैसला सुनायो।

केरी सती प्रथाको घटना हेर्दै

अन्तमा केरी एक जनाको ठूलो प्रभावले त्यसमाथि विजय भयो, र त्यो हत्याको आगोलाई सधैंको लागि निभाइयो। लर्ड भेलस्ले जो त्यति बेलाको गभर्नर जर्नल हुनुहुन्थ्यो, उहाँले त्यस समयको गर्मी मौसममा अवकाश लिनुभयो। उहाँले अवकाश लिनु अगाडि सती प्रथालाई रोक्नेसम्बन्धी पहिलो निवेदन सरकारको अभिलेखहरूमा राखियो। यो निवेदन श्रीरामपुरका मिसनरीहरूद्वारा धेरै होसियारी साथ बनाइएको थियो, तर गभर्नरले अवकाश लिने समयमा देशको जनताप्रति भएको नीति विपरीत उठाइएको यो प्रश्नले ध्यान पाएन।

केरीले सन् १८२९ सम्म पर्खनुपर्ने भयो। एकदिन आइतबार बिहान उहाँ त्यो दिनको प्रचारको लागि अध्ययन गरिरहँदा लर्ड बेनटिंकको सती प्रथा भनिने अपराधलाई रोक्ने नियम भएको कागज हातमा आइपुग्यो। उहाँले त्यो दिनको प्रचारलाई अरूलाई जिम्मा दिएर तुरुन्तै त्यसलाई बङ्गाली भाषामा अनुवाद गर्नुभयो, ताकि अझै एउटा आत्मा त्यो कठोर अपराधको बलि बन्न नपरोस्।

केरीले शिशु हत्यासम्बन्धी अनुसन्धान गरी त्यसको कारण गन्तीहरूको अभिलेख तयार गरी प्रकाशन गर्नुभयो। उहाँले धेरै चोटि निवेदन दिनुभएको थियो, अन्तमा सन् १८०२ मा शिशु हत्यालाई गैर कानुनी बनायो। बेलायत

सरकारले भारतको धार्मिक विधिहरूमा हस्तक्षेप गर्ने कार्य यहाँबाट सुरु भयो, र यसले अरू गलत विधिहरूलाई पनि हटाउने बाटोहरू बनायो।

केरीलाई दयाको लागि बिन्ती गर्ने समूहहरूमा बढीचाहिँ कुष्ठरोगीहरू थिए। कुष्ठरोगीहरूलाई परिवारले र समाजले त्यागिदिन्थे, र तिनीहरूलाई जिउँदै जलाइन्थ्यो। हिन्दु धर्मले हिंसात्मक रूपले आगोमा अन्त भएको जीवन नै अर्को एउटा नयाँ स्वस्थ जन्ममा प्रवेश गर्न सहायता गर्छ भनी सिकाउँथ्यो। सन् १८१२ मा केरीले कटवा भन्ने ठाउँमा एउटा त्यस्तै व्यक्तिलाई जलाएको देख्नुभयो। उहाँको आत्मा भयभीत भयो, र उहाँको प्रभाव र कठिन प्रयासद्वारा कलकत्तामा कुष्ठरोगीहरूलाई एउटा अस्पताल स्थापना नहुञ्जेल उहाँले विश्राम लिनुभएको थिएन। निको नहुने रोगबाट मुक्ति दिन रोगीहरूलाई विनाकष्ट मार्ने प्रथा पनि भारतमा जताततै देखिन्थ्यो। अशक्तहरूलाई सधैं नै लगेर खोलाको किनारमा जाडोमा, गर्मीमा र गोहीहरूको बीचमा मर्नलाई छोडिदिइन्थ्यो।

केरी यस्तै प्रथाहरूको विरोधमा लड्नुभयो, साथै बालकहरूलाई व्यभिचारमा प्रयोग गर्ने अपराध, दास प्रथा र जातीय प्रणालीसहित विभिन्न सामाजिक अपराधको विरोधमा पनि लड्नुभएको थियो। उहाँले सरकारको मौन र हत्याको अगाडि चुपचाप रहने स्वभावलाई सार्वजनिक आलोचनामा ल्याउनुभयो। उहाँले साझा वादविवादहरूको व्यवस्था गरेर त्यो समाजको निर्दयी कठोर अपराधहरूको विरोधमा बोल्नुहुन्थ्यो।

केरीका प्रकाशनहरू:

केरीले कलकत्ता र दिनापुरमा सन् १७९२-१७९३ मा काम सुरु गर्दा बङ्गाली भाषामा छापेका साहित्यहरू थिएन, र हातले लेखिएको पाउनु पनि धेरै मुस्किलले पाउँथे, बङ्गाल नै पहिलो अखीष्टियन देश हो, जहाँ छापाखाना स्थापना भएको थियो। उहाँको बङ्गाली नयाँ करारको पहिलो संशोधन सन् १८०१ मा निस्कियो, सन् १८०१ बाट सुरु भएको काम उहाँको मृत्युसम्म पनि रोकिएन।

उहाँले जीवनभरि बनाएका किताबहरू :

- ७ ओटा व्याकरण किताबहरू
- ४ ओटा शब्दकोशहरू - संस्कृत, बङ्गाली, मराठी र तेलुगु
(८० हजार शब्द भएको संस्कृत भाषाको शब्दकोश सन् १८१५ मा निस्केको थियो)।
- १३ ओटा भाषाका शब्दमालाहरू
- ४० ओटा भारतीय भाषाहरूमा अनुवाद भएका बाइबलहरू
- बोटबिरुवा, सामाजिक प्रथा, साहित्यसहित विभिन्न विषयहरूमा लेखिएका १३२ ओटा किताबहरू
- बङ्गाली भाषामा अनुवाद भएका रामायण र महाभारत
(जुन आगोमा जलेर नष्ट भएको थियो)

केरीले छपाइ भन्ने आधुनिक विज्ञानलाई भारतमा परिचय गराउनुभयो; एउटा कागज कारखाना स्थापना गर्नुभयो, र त्यति बेलाका समयहरूमा भारतमा नै सबैभन्दा ठूलो छापाखाना स्थापना गरेर भाषाका अक्षरहरू बनाउनुभयो। यी सबै कुराको स्थापना भइसकेपछि केरीले एसियाका भाषाहरूमध्ये पहिलो समाचार पत्र 'समाचार दर्पण' को प्रकाशन गर्नुभयो, साथै अङ्ग्रेजी भाषाको पहिलो समाचार पत्र 'फ्रेन्डस् अफ इन्डिया' जुनचाहिँ पछिका समयहरूमा 'स्टेट्स्मेन' भन्ने नाउँमा परिवर्तन भएको थियो। केरीका किताबहरूमा धेरै ज्ञानका कुराहरू पनि सधैं देखिन्थ्यो। यी प्रकाशनहरू मात्रै त्यति बेलाको निरन्तर भइरहने प्रकाशनहरू थिए, र भारतको बङ्गाल क्षेत्रमा धेरै लोकप्रिय थियो। 'सबै सत्य र विश्वासहरूभन्दा माथि इसाइत्वले स्वतन्त्र विचार र बहसलाई प्राथमिकता दिन्छ' भन्ने केरीको विचारले आम सञ्चार स्थापना गर्न उहाँलाई प्रेरणा दिएर अगुवाइ गर्‍यो। केरीको स्वतन्त्र सञ्चार माध्यम र खुला बहसलाई बढाउने कामले १९ औँ शताब्दीमा भारतको आधुनिकीकरणमा धेरै मुख्य भूमिका खेलेको थियो। यी प्रकाशन संस्थाहरूले छोटो समयहरूमा हजारौँ मानिसहरूलाई रोजगारी दिने साथै भारतको लामो समय रहने आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक विकासमा एउटा नभई नहुने कुराको रूपमा भूमिका खेलेको थियो। विशेष गरी भद्रपदा १९ औँ शताब्दीको बीचमा भारतमा भएको सामाजिक परिवर्तनको जन्म केरीको 'फ्रेन्डस् अफ इन्डिया' पत्रिकाले दिएको थियो।

भारतको पहिलो बचत बैङ्क (The First Savings Bank):

केरीको अर्को संस्थागत परिवर्तनचाहिँ बचत बैङ्क हो, जुनले भारतको समाजलाई भलाइ ल्याउनको निम्ति थियो। १९ औँ शताब्दीका समयहरूमा भारतमा ब्याज धेरै महँगो हुन्थ्यो, कहिले पनि ३६% भन्दा कम्ती भएन, र धेरै पटक ७२% थियो। यस्तो भएको कारणले प्रायः ऋण लिनु असम्भव थियो। यो महँगो ब्याजले गर्दा भारतमा कारखाना, व्यापार र आर्थिक विकास हुनु धेरै कठिन कुरा थियो। लामो समय रहने दिगो आर्थिक विकासको लागि सर्वसाधारणले एउटा सुहाउँदो ब्याजमा ऋण लिन सकेको हुनपर्छ भनी केरीले महसुस गर्नुभयो। यही सोचले उहाँलाई बैङ्क स्थापना गर्न लगायो, जुन कुराले भारतका बासिन्दाहरूलाई वर्तमान र भविष्यका समयहरूमा धेरै भलाइ ल्याएको थियो।

उहाँले बाष्प यन्त्र (Steam Engine) लाई भारतमा परिचय गराउनुभयो, भारतमा फलामको काम गर्ने मानिसहरूलाई त्यसको नक्कल बनाउन उत्साह दिनुभयो।

साथै केरीले खगोल विद्यालाई पनि भारतमा परिचय गराइदिनुभयो। भारतमा भएको जोखना हेर्नु र भाग्यमा गर्ने विश्वास, अन्धविश्वासका डरहरू र समयलाई ठिक तरिकाले व्यवस्था गर्न नसक्ने भन्ने कुराहरूले डरलाग्दो विनाशक परिणाम ल्याइरहेको कुरालाई उहाँले देख्नुभयो। जोखना हेर्ने कामले मानिसको जीवनलाई ताराहरूलाई आधार बनाई अधीनमा जिउने बनाउँछ, तर ख्रीष्टीय खगोल विद्याले हामीलाई स्वतन्त्र बनाएर भित्ते-पात्रो बनाउन, दिशाहरू निर्णय गर्न र भूगोल शास्त्र अध्ययन गर्न र आफ्नो जीवनका योजनालाई अझै असल तरिकाले बनाउन हामीलाई यी कुराहरूमाथि शासक तुल्याउँछ।

जीवनको अन्तिम समयहरू

आमूल परिवर्तन चाहने शिक्षक :

केरीले प्रकाशनको साथसाथै भारतमा शिक्षालाई विस्तार गर्ने कामलाई उत्साह दिन खोज्नुभयो। उहाँले यो कुरालाई पूरा गर्न देशभरि पुस्तकालय स्थापना गर्ने जस्ता कामहरू गर्नुभयो। पुस्तकालयमा प्रयोग भएका प्रायः किताबहरू आफ्नो बेलायती साथीहरूबाट पाउनुभएको थियो। केरी मार्गदर्शक भएर अझै नयाँ शिक्षण संस्थाहरूको स्थापना गर्नुभयो, उहाँ र उहाँका सहकर्मीहरू मिलेर भारतको सबै जातिका ८००० जना बालकहरूलाई १०० ओटाभन्दा बढी विद्यालयहरू स्थापना गर्नुभयो। महिलाहरू मात्र पढ्ने पहिलो भारतीय विद्यालय पनि उहाँले नै खोल्नुभयो। धेरै वर्षसम्म मिसनरीहरूले स्थानीय विद्यार्थीहरूलाई माथिल्लो शिक्षा दिने संस्थाको आवश्यकताको महसुस गरे। सन् १८१८ जुलाईमा उच्च विद्यालयको विवरण पत्र तयार गर्नुभएको थियो। एसियाका ख्रीष्टियनहरू र अन्य युवाहरूलाई पश्चिमेली साहित्य र युरोपीय विज्ञान सिकाउनको लागि सबै सुविधासहितको एउटा असल भवनको आवश्यक थियो। यो कामको लागि ३ जना मिसनरीहरूले आफ्नै स्रोतहरूबाट २५०० (आजको ने.रु.मा ४ करोड ७३ लाख हुन्छ) पाउन्ड दिनुभएको थियो। उच्च विद्यालयको लागि हुने खर्च अझै ठूलो थियो, तर पूरै खर्चहरूको भारी ती ३ जना मिसनरीहरूले बोकिदिए। त्यो वर्षमा मिस्टर वार्डको स्वास्थ्य धेरै बिग्रिएको कारण इङ्गल्यान्ड जानुभएको थियो, तर उहाँ काम गर्न सक्ने हुने बित्तिकै इङ्गल्यान्ड र स्कटल्यान्डका मण्डलीहरूमा उहाँको आवश्यकता भयो, त्योद्वारा ३००० पाउन्ड उच्च विद्यालयको लागि प्राप्त गर्ने मौका पनि पाउनुभयो। त्यसपश्चात् उहाँ अमेरिका जानुभयो, र त्यही कामको लागि २००० पाउन्ड (त्यति बेलाको १००० डलर समान थियो) प्राप्त गर्नुभयो।

श्रीरामपुरको उच्च विद्यालय स्थानीय भाषामा उच्च शिक्षा दिनको लागि स्थापना गरिएको थियो। केरी र उहाँका सहकर्मीहरूले सन् १८१० मा ख्रीष्टीय

अगुवापनको तालिम दिनको लागि स्थापना गरिएको श्रीरामपुरको उच्च विद्यालय एसियाको विशिष्ट शिक्षण संस्थाको रूपमा आज पनि छ, र आफ्नो संस्थापकको खास दर्शन र होसियारीसाथ गरेको तयारी यी दुवैको सौगातको रूपमा खडा भएको छ।

श्रीरामपुर विश्वविद्यालय

भारतीहरूलाई आफ्नै भाषा र संस्कृतिमा शिक्षित बनाउने इच्छा राखेर केरीले आफ्नो सबै शक्तिलाई खर्च गरेर भारतीय किताबहरू बनाउनुमा लागिपर्नुभएको थियो, जस्तै : बाइबल अनुवाद र व्याकरण किताबहरू। उहाँको यो परिश्रमको फलचाहिँ अति महत्त्वपूर्ण थियो। केरीले स्थानीय मानिसहरूलाई नै विभिन्न कामहरूमा प्रयोग गर्ने इच्छा गर्नुभएको कारण, उहाँले हजारौँ मानिसहरूलाई दिगो रोजगारी दिनुभयो। लामो समयहरूमा प्रशस्त मात्रामा हुन थालेको स्थानीय विद्यालयहरू र किताबहरूले भारतको आधुनिकीकरण र आत्मनिर्भरको लागि धेरै सहयोग गर्‍यो।

केरीको अन्तिम इच्छा र मञ्जुरी पत्र यसरी सुरु हुँदैछ, “श्रीरामपुरको मिसन संस्था र त्यसको हरेक भाग र हरेक टुकामा मलाई हुन सक्ने कुनै पनि अधिकार वा स्थानलाई म पूर्ण रूपमा अस्वीकार गर्दछु, र घोषणा गर्छु कि त्यस्ता अधिकार वा स्थान मलाई कहिल्यै थिएन, न त छ भनी कहिल्यै मानेको थिएँ।” उहाँले छोराछोरीहरूको लागि भनी कुनै पनि धन सम्पत्ति जम्मा गरिराख्नुभएन।

उहाँले फेलिक्स र विलियमलाई उनीहरूको जीवनकालमा १५ सय रुपैयाँ मात्र दिनुभएको थियो। त्यति नै पैसा जाबेसलाई दिनुपर्दा उहाँले त्यो दिन अपनाएको तरिकाको बारेमा यसो लेख्नुभएको थियो, “मेरो पहिलेको इच्छा पूरा गर्न पैसाको अभाव हुँदा मेरो निजी पुस्तकालयलाई बेचेँ।”

तर भए पनि उहाँले आफ्ना छोराहरूको लागि अनन्तको धन दिनुभयो। आफ्नो बुवा जसरी नै उहाँका छोराहरू पनि अस्थायी धनमाथि विरलै ध्यान

हन्ना मर्शन :

भारतको पहिलो महिला मिसनरीको रूपमा हन्नालाई मानिन्छ। सन् १८०० मे १ तारिखमा जोशुअ मर्शन र हन्ना मर्शन मिलेर श्रीरामपुरमा २ वटा बोर्डिङ्ग स्कुलहरू खोल्नुभयो, ती दुवै विद्यालयहरू धेरै प्रख्यात भए, त्यहाँबाट आएको आर्थिक स्रोतलाई मिसनको काममा प्रयोग गरिन्थ्यो। हन्ना आफैले पनि महिलाहरूको लागि मात्र छुट्टै विद्यालय खोल्नुभयो। सन् १८०० मा विलियम केरीले आफ्नो ४, ७, १२ र १५ वर्षका छोराहरूलाई हुर्काइरहेको तरिका देखेर हन्ना छक्क पर्नुभयो, र दुःखित हुनुभयो। तिनीहरू अनुशासनहीन र नराम्रो स्वभावमा हुकिरहेका थिए, झन् अशिक्षित पनि थिए। केरीले तिनीहरूलाई बिगार्नुभएको होइन, तर खासै वास्ता गर्नुभएन, मर्शनको परिवार र विलियम वार्डले तिनीहरूलाई आफ्नो नियन्त्रणमा लिए। केरी आफ्नो मिसन काममा र कलकत्तामा फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयमा पढाउने काममा व्यस्त रहँदा उहाँहरूले केरीका छोराहरूलाई असल व्यक्तिको रूपमा बनाउनुभयो। उहाँहरूले ती बालकहरूलाई चाहेको शिक्षा दिए, र असल साथीहरूको रूपमा संगत पनि दिए। उहाँहरूको ठूलो परिश्रम र केरीको थोरै वास्ताले गर्दा चारै जना छोराहरू असल कामहरूमा गए। “पहिले उहाँको राज्य र उहाँका धार्मिकताको खोजी गर, र यी सबै थोक तिमीहरूका निम्ति थपिनेछन्” भन्ने प्रतिज्ञा केरीको जीवनमा कतिको यथार्थ छ! ईश्वरले केरीका छोराहरूलाई चाहेको शिक्षा दिनुभयो। तिनीहरू समाजमा प्रयोग हुने र प्रख्यात व्यक्ति बन्न पुगे। जर्ज स्मिथले भन्नुहुन्छ, “हन्नाविना मिसन अधुरो हुन्थ्यो। हन्नाको घरको विवरण लेखिने किताबलाई हेर्दा कति होसियारीसाथ वास्ता पुऱ्याएर उहाँले हरेक विवरणलाई लेख्नुभयो भन्ने कुरा हामी थाहा पाउन सक्छौं। उहाँको होसियारीपन र त्याग श्रीरामपुरको मिसन सफल हुनुपछिको मुख्य कारण थिए।”

लगाए, र सधैं आफ्ना आँखा “कीराले या खियाले नष्ट नपार्ने र चोरले पनि नचोर्ने” स्वर्गीय धनमाथि लगाउनुभयो।

आफ्ना छोराहरूलाई वास्ता पुऱ्याउन केरीलाई कहिल्यै समय थिएन। तर उहाँका छोराहरूले आफ्नो बुवाले सधैं येशू ख्रीष्टलाई हेरिरहेको देखे, र उनीहरूले पनि त्यही सिके। फेलिक्स, विलियम र जाबेस तीनै जना मिसनरी

भए। फेलिक्स केरी एउटा चिकित्सा मिसनरी हुनुभयो, र त्यसमा उहाँ एकदमै सिपालु पनि हुनुहुन्थ्यो, साथै एसियाका भाषाहरूमा छान्ने कामहरूमा पनि विलियम वार्डबाट तालिम पाउनुभएको थियो, र संस्कृत, पाली र बर्मिज भाषाहरूमा विद्वान् हुनुहुन्थ्यो। उहाँले बर्मिज र पाली भाषाको शब्दकोश बनाउनुभयो, र बौद्ध धर्मका शास्त्रहरूलाई अङ्ग्रेजीमा अनुवाद गर्नुभएको थियो, र बाइबलको वचनका भागहरूलाई स्थानीय भाषामा अनुवाद गर्नुभएको थियो।

उहाँको चिकित्सा र भाषाको योग्यताले उहाँलाई राजाको अगाडि पुऱ्यायो, बर्माको राजाले उहाँलाई धेरै इज्जत दिनुभयो। सन् १८१४ मा राजाले उहाँलाई बर्माको राजदूतको रूपमा गभर्नर जनरललाई भेट्न पठाउनुभयो, यो कुरा थाहा पाउँदा विलियम केरी साह्रै दुःखित हुनुभयो। उहाँले रइल्यान्डलाई लेख्नुभयो, “फेलिक्स मिसनरी भन्ने स्थानबाट ओर्लेर बेलायती सरकारको लागि राजदूत भए।” उहाँले आफ्नो छोरो विलियमलाई सन् १८०७ मा फेर्नडेससँग आफ्नो छुट्टै मिसनरी काम सुरु गर्नलाई दिनापुर पठाउनुभयो। आफ्नो कान्छो छोरो जाबेस केरीलाई मलाया टापुमा भएको आम्बोया भन्ने ठाउँमा पठाउँदा उहाँको हृदय आनन्दले भरियो। केरीले आफ्नो छोरा विलियमलाई यसो लेख्नुभयो, “अब प्रिय छोरा विलियम, हाम्रो उद्धारकर्ता ख्रीष्टको सिद्धान्तलाई अगाडि बढाउने बाहेक हामी अरू केको लागि जिइरहेका छौं? त्यो काम सफल हुँदै छ भने अनि अरू के कुराको लागि इच्छा गर्नु; हाम्रा यी साना परिश्रमहरू त्यसको उन्नति हुने गरी आशिषित हुन्छ भने हाम्रो जीवन खेर जाँदैन। त्यसै कारणले हाम्रो जीवनको महान् उद्देश्य त्यही नै होस्; ख्रीष्टको लागि गर्ने परिश्रमबाट पाउने आनन्द संसारमा गरिने अरू सबै कामबाट पाउने आनन्दभन्दा महान् छ।”

सन् १८३२ मा बङ्गाली नयाँ करारको आठौँ संशोधन प्रकाशित भयो। संशोधनको अन्तिम पानालाई भाषा शुद्धाशुद्धि गर्दा उहाँले भन्नुभयो, “मेरो काम समाप्त भयो। परमेश्वरको इच्छा पर्खनुबाहेक मैले गर्न सक्ने काम अरू केही छैन।” बङ्गाली भाषाको पुरानो करारको पाँचौँ संशोधन पनि भइसकेको थियो, हरेक संशोधनलाई केरी आफैले शुद्धाशुद्धि गर्नुभएको थियो। सन् १८३२ को गर्मी याममा मिस्टर म्यकलाई श्रीरामपुरमा भएका बङ्गाली मण्डलीमा डा. मर्शमन र आफूसँग भएर सहायक पास्टरको भूमिका निभाउन अभिषेक गर्ने कार्यक्रम

उहाँद्वारा नै भएको थियो, उहाँको हातमा छापाखानाबाट आएको बाइबलको पहिलो प्रति लिएर बङ्गाली विश्वासीहरू र तिनीहरूका बालबालिकाहरूलाई लूका २:२९,३० “अब हे परमप्रभु, आफ्नो वचनअनुसार तपाईंले आफ्नो दासलाई शान्तिसँग बिदा दिनुहोस्। किनकि मेरा आँखाले तपाईंको उद्धार देखेका छन्।” भन्ने शिमियोनका शब्दहरूबाट प्रचार गर्नुभएको थियो। तापनि दक्ष दासले बिरामी भएर ओछ्यानमा पर्ने बाध्यता नहुञ्जेल आफ्नो परिश्रमबाट विश्राम लिनुभएन। उहाँको शक्ति घट्दै गएका यी महिनाहरूमा धेरै जना विभिन्न आगन्तुकहरूले मृत्युको मुखमा भएको मिसनरीलाई भेट्न खोजे। कलकत्ताको विशपले धेरै पटक उहाँलाई भेट्न आउनुभयो, र अन्तिम पटक भेट्न आउँदा केरीलाई आशिष्को प्रार्थना गरिदिनुहुन बिन्ती गर्नुभयो।

केरीको मृत्यु हुनु अघि आलेक्सएन्डर डफ भन्ने २४ वर्षको अग्लो सुन्दर जवान मानिस भारतमा आउनुभयो। आफ्नो जीवनको काम सुरु गर्नु अगाडि भारतको मुहारलाई परिवर्तन गराइदिएको मानिसलाई भेट्न जानुभयो। उहाँ श्रीरामपुरको कलेजमा जानुभयो, त्यहाँ एउटा सेतो ज्याकेट लगाएको छालाहरू पहेंलो भइसकेको दुब्लो मानिसलाई देख्नुभयो; जसले लरखराउँदै आएर उहाँलाई स्वागत गर्नुभयो, र आफ्नो हात पसारेर उहाँलाई आशिष् दिनुभयो। केरी आफ्नो मृत्युको मुखमा रहेको अवस्थामा सुसमाचार प्रचार र भारतको स्वतन्त्रको लागि आफैलाई अर्पण गरेको स्काटिस जवानलाई देख्दा धेरै खुसी हुनुभयो। दुई जना बीचको सम्बन्ध एकदमै घनिष्ठ भयो।

केरीको मृत्यु हुने समयमा उहाँ खुसी हुने गरी डफ उहाँलाई भेट्न आउनुभयो। जवान मानिसले केरीप्रति भएको आफ्नो आदर र गहिरो प्रेमको बारेमा भन्नुभयो। मिसनरीले भन्नुभयो, “श्रीमान् डफ, डा.केरी, डा.केरी, डा.केरी, डा.केरी भनी केरीको बारेमा मात्र कुरा गर्दै हुनुहुन्छ! म गइसकेपछि डा.केरीको बारेमा केही नभन्नुहोस्, डा.केरीको उद्धारकर्ताको बारेमा मात्र कुरा गर्नुहोस्।”

सन् १८३४ जुन ९ तारिखको बिहान वृद्ध सन्त आफ्ना विश्राममा प्रवेश गर्नुभयो। भोलिपल्ट बिहान उहाँलाई दफन गर्नको लागि लगियो। धेरै ठूलो पानी परिरहेको थियो, र स्वाभाविक अँध्यारोपनलाई तीव्र बनाएको थियो। डेनिस

गभर्नर र उहाँकी श्रीमती र सभाका अरू सदस्यहरू पनि मलामीहरूको लामो लहरमा हुनुहुन्थ्यो। गभर्नरको निधनमा गर्ने झैँ डेनिसको झण्डा आधा झुकाइएको थियो। सडक वरिपरि हिन्दु र मुसलमानहरूको लस्कर, असल साथीलाई गुमाएको महसुस गर्दै उभिरहेका थिए। समाधि स्थलमा पुगेर खुला चिहान अगाडि रोकिँदा सूर्य तेजिलो भएर निस्क्यो। पुनरुत्थानको एउटा गीत गाइसकेपछि शवलाई चिहानमा राखियो।

डा.केरीको सांसारिक धन थोरै थियो। भारतमा सुसमाचार फैलाउन र त्यसको उन्नतिको लागि ४६ हजार पाउन्ड (आजको ने.रु.मा ९० करोड हुन्छ) सहयोग गर्नुभएको थियो। ३ ओटा मिसनरी परिवारहरूले आफ्नो आयस्रोतबाट ९० हजार पाउन्ड (आजको ने.रु.मा १ अर्ब ७४ करोड हुन्छ) उदार चित्तले दिनुभएको थियो। केरीको बहुमूल्य सङ्ग्रहालयलाई अरू बाइबलहरूसहित उहाँको इच्छानुसार श्रीरामपुरको कलेजलाई दिइएको थियो। उहाँले आफ्नो सम्झना स्वरूप आफ्नी दोस्रो श्रीमतीको चिहान-ढुङ्गेको माथिल्लो भागमा तल दिएका शब्दहरू मात्र रहनुपर्छ भनी आदेश दिनुभएको थियो।

विलियम केरी

जन्म : सन् १७६१ अगस्ट १७,

मृत्यु : सन् १८३४ जुन ९,

(पीडित गरिब बेसहारा कीरा, तपाईंको दयालु हातमा म पर्दछु।)

विलियम केरी भारतमा जमिनको गहिराइमा सुनको खानी छ भनी सुनी त्यो गहिराइमा ओर्लिनुभयो। हामीले सुनेका छौँ कि हिमाली भेगको उचाइमा हिमालयमा मात्र भेटिने जटामसी पाइन्छ, जसको तेल २००० वर्ष पहिले येशू ख्रीष्टलाई अभिषेक गर्न प्रयोग गरिएको थियो। हिमालको उचाइमा हराएका र ख्रीष्टको सन्देश नसुनेका ती आत्माहरूलाई खोज्दै हिमालको उचाइमा उक्लने मानिसहरूको खोजीमा येशू ख्रीष्ट हुनुहुन्छ। योचाहिँ फेरि एक पल्ट उहाँलाई जटामसी तेलले अभिषेक गर्नु हो, दफनको निमित्त होइन तर दोस्रो आगमनको निमित्त। के तपाईं त्यो उचाइमा उक्लन आफ्नो जीवन अर्पण गर्न तयार हुनुहुन्छ ?

*